

תורה אור • מגילת אסתר • מאמר 8

חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין...

האדם חייב להשתכר בפורים

עמלק, ובעקבותיו המן, הוא היש — תחושת העצמיות — המסתירה את הביטול של
אותיות י"ה שבשם ומנתקת אותן מן הרגשות והמעשים של אותיות ו"ה, וכך
מותירה את שם ה' ואת כיסאו בלתי שלמים. רק "היד הרמה" — תשובה עלאה של
מסירות נפש, המגיעה למעלה מן השם ומן הכיסא כאחד — גוברת עליו; פורים
מגלה אותה, והיין "עד דלא ידע" נותן לה ביטוי.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/8](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/8)

הנקודה

עמלק, ובעקבותיו המן, הוא היש – תחושת העצמיות – המסתירה את הביטול של אותיות י"ה שבשם ומנתקת אותן מן הרגשות והמעשים של אותיות ו"ה, וכך מותירה את שם ה' ואת כיסאו בלתי שלמים. רק "היד הרמה" – תשובה עלאה של מסירות נפש, המגיעה למעלה מן השם ומן הכיסא כאחד – גוברת עליו; פורים מגלה אותה, והיין "עד דלא ידע" נותן לה ביטוי.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

הגמרא מחייבת אדם לשתות בפורים "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", וחכמינו אומרים שכל זמן שעמלק קיים אין שמו של ה' וכיסאו שלמים. המאמר מסביר את שני הדברים. לעמלק יש "ראשית" – השורש הנסתר של המידות הרעות – ו"אחרית", הרע במצבו הגלוי ביותר. בכל נשמה יהודית מצוי שם הוי': האות ו' שבו היא המידות, אהבתו של אברהם, יראתו של יצחק ורחמיו של יעקב, המתבטאים במעשה כחסד, תפילה ותורה. עליהם לנבוע מן הביטול של אותיות י"ה שבשם; רגש שאדם חש כשלו הוא יש, ויש זה הוא עמלק, המפצל את השם ומפריד את האל"ף מן ה"כיסא" הגשמי של התורה. התיקון הוא ה"יד" שלמעלה מן הכיסא ומן השם: לא הידיים המוכרות של אהבה ויראה, אלא י"ד רמה" – תשובה עלאה של מסירות נפש, המגיעה למקור הנשמה, שקדם לבריאה. המן מסתיר את המקור של מצוות לא תעשה, אך לאחר שמכניעים אותו הוא נעשה לבוש למרדכי. מסירות הנפש של ישראל בימי המן הגיעה למדרגה זו, ולכן פורים, כמו יום הכיפורים, מגלה אותה באמצעות יין המתעלה מעל כל הבחנות.

מבנה

1	"ראשיתו" ו"אחריתו" של עמלק	11-3
	השתייה בפורים והשם והכיסא שאינם שלמים; "ראשית" עמלק היא עמל – השורש הנסתר של המידות הרעות – ו"אחריתו" היא הרע בעוצמתו המרבית.	
2	אהבה, יראה ורחמים	11-7
	הוי' שבנשמה: אהבתו של אברהם (חסד), יראתו של יצחק (גבורה) ורחמיו של יעקב, המעלים את האדם מן הירידה שביראה.	
3	שלושת הקווים במעשה	11-8-14
	שלוש המידות מתבטאות כחסד, תפילה ותורה, וכולן נעשות בשמחה; היראה באה מקבלת מלכות ה' ונולדת מן האהבה; תורת אמת היא הקו האמצעי המחזיר הכול "אליו".	
4	אותיות השם	15-18
	יש להמשיך את הוי' (הרגש) אל הוי' (מחשבה, דיבור ומעשה), ואת שתיהן יש להמשיך מן הי"ה – מן הביטול; רגש שהוא יש מפריד את השם, וזהו עמלק.	
5	הכיסא והאל"ף שבו	19-20
	כיסא הוא כס ואל"ף: הלבוש הגשמי של התורה וחכמתה הפנימית; לימוד תורה לשמה ממשיך לתוכה את האל"ף, ואילו לימוד המפריד ביניהם הוא עמלק.	

היד הגדולה והיד החזקה, אהבה ויראה, מוכרות ומורגשות (ולכן אומרים "סלה לנו מלכנו כי חטאנו"); היד הרמה היא תשובה עלאה של מסירות נפש, למעלה מן השם ומן הכיסא, וממנה נערכת מלחמת ה' בעמלק.

המן מסתיר את שם י"ה, מקור מצוות לא תעשה; כשהוא מוכנע באמצעות תשובה בזמן הגלות, הוא נעשה לבוש וסוס למרדכי, בדרך של "אחישנה".

פורים, כמו יום הכיפורים, הוא תשובה עלאה, שאליה מגיעים באמצעות מסירות נפש; השתייה "עד דלא ידע" מתעלה מעל שני סוגי המצוות, וקריאת שמע מעניקה לה ניצוץ יומי.

מו ש ג ים

עמלק עמלק

כוח היש המסתיר את הביטול של שם י"ה ומפריד אותו מן ו"ה; "ראשיתו" היא שורש המידות הרעות, ו"אחריתו" — הרע בעוצמתו המרבית.

יש יש

תחושה של עצמי עצמאי. רגש שאדם חש כשלו, במנותק מן הביטול, הוא יש ונותן לקליפות אחיזה.

ביטול ביטול

הנחת העצמי לפני ה': הי' שבשם, "נקודה בהיכלא". הרגשות והמעשים הקדושים צריכים לנבוע ממנו.

כס וכיסא כס / כסא

הכיסא הוא כס ואל"ף: התורה כשהיא מלובשת בעניינים גשמיים; היא נעשית שלמה כאשר חכמתה הפנימית, האל"ף, נמשכת לתוכה.

היד הרמה יד רמה

ה"יד" השלישית, למעלה מן המוכר והמורגש: הנשמה מתרוממת למקורה, למעלה משם י"ה ומן הכיסא.

תשובה עלאה תשובה עלאה

שיבה אל ה' מתוך מסירות נפש, המגיעה למקור הנשמה, שקדם לעולם; היא מתגלה ביום הכיפורים ובפורים.

מבריא מן הקצה אל הקצה מבריא מן הקצה אל הקצה

מידת הרחמים של יעקב, והקו האמצעי של האמת, המחבר את הקצה התחתון עם הקצה העליון.

יין המשכר יין המשכר

יין המסלק את הדעת וההשגה; בפורים הוא מבטא את המדרגה שלמעלה מכל הבחנה, אפילו בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי".

קטע 1 • 11-3

”ראשיתו” ו”אחריתו” של עמלק

1 חייב אינש¹ לבסומי בפוריא² עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.³ כתיב כי יד על כס⁴ יה וגו'. ואמרו רז"ל [רבתינו זכרונם לברכה] שאין השם שלם⁵ ואין הכסא שלם^{6,7} וכו'.

”אדם חייב להשתכר בפורים עד שלא ידע [את ההבדל] בין 'ארור המן' ל'ברוך מרדכי'. כתוב: 'כי יד על כס יה' וגו'. וחכמינו ז"ל אמרו שהשם אינו שלם והכיסא אינו שלם וכו'.

המאמר פותח בפסק התלמוד, שלפיו בפורים אדם חייב לשתות עד שלא יוכל להבחין בין 'ארור המן' ל'ברוך מרדכי', ומציב לצדו את הפסוק שנאמר לאחר המלחמה בעמלק. המדרש מלמד, ורש"י מסביר זאת על פי המילים המקוצרות שבפסוק — 'כס' במקום 'כיסא' ו'יה' במקום השם המלא — שכל עוד עמלק קיים, שמו של הקב"ה וכיסאו אינם שלמים; המאמר יראה כיצד הדברים קשורים זה לזה.

ולהבין זה הנה כתיב ראשית גוים עמלק⁸ ואחריתו עדי אבד שיש בבחי' עמלק בחי' ראשית ובחינת אחרית.⁹

כדי להבין זאת, כתוב: 'ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד', [כלומר] שבבחינת עמלק יש בחינת 'ראשית' ובחינת 'אחרית'.

בפתיחה מביא אדמו"ר הזקן את דברי בלעם על עמלק, 'ראשית גוים', ש'אחריתו' היא אבדון. הוא מפרש אותם כשתי בחינות נפרדות בעמלק: 'ראשית', השורש שלו, ו'אחרית', התוצאה הסופית שלו.

כי הנה זלעזיזי [זה לעומת זה] עשה האלקים¹⁰ כמו שיש בקדושה בחי' ראשית ואחרית וכדכתיב אני ראשון ואני אחרון.^{11,12}

שהרי 'את זה לעומת זה עשה האלקים': כשם שבקדושה יש בחינת 'ראשית' ו'אחרית', כפי שכתוב: 'אני ראשון ואני אחרון'.

העיקרון הוא שה' ברא את תחום הרע כנגד הקדושה, 'את זה לעומת זה'. לכן, כשם שבקדושה יש 'ראשית' ו'אחרית', ככתוב 'אני ראשון ואני אחרון', כך יש גם בצד שכנגד.

פ"י ראשון שהוא סוכ"ע ומקורא דכולא כו' ואני אחרון בחי' ממלא כל עלמין בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ומתחת זרועות עולם.¹³

כלומר, 'ראשון' הוא אור המקיף את כל העולמות (סובב כל עלמין) ומקור הכול וכו'; ו'אני אחרון' הוא בחינת האור הממלא את כל העולמות (ממלא כל עלמין), 'בשמים ממעל ועל הארץ מתחת', ו'מתחת זרועות עולם'.

בקדושה, 'ראשון' הוא אור המקיף את כל העולמות, גדול מכדי להיכנס לתוכם, והוא מקור הכול. 'אחרון' הוא האור הממלא את כל העולמות ומחיה כל אחד מהם מבפנים, בשמים, בארץ ואפילו 'מתחת' — בדרגות הנמוכות ביותר.

כך יש בקליפה וסטרא אחרא בחי' עמלק בחי' ראשית גוים הן שבע עממין הכנעני והחתי וגוי' שהם ז' מדות רעות כו'

כך גם בקליפה ובסטרא אחרא יש בחינת עמלק, בחינת "ראשית גויים". הגויים הם שבעת העמים — "הכנעני והחתי" וגוי' — והם שבע מדות רעות וכו';

בתוך הקליפה, התחום שמסתיר את האלוקות, עמלק הוא "ראשית גויים". אדמו"ר הזקן מפרש את שבעת עמי כנען כשבע מדות רעות, המקבילות לשבע מדות הרגש שבקדושה, ואת עמלק כמי שעומד בראשן.

וראשיתם הוא בחי' עמלק ובחי' אחרית עמלק עדי אובד הוא סוף מדרגות הקליפות ותמציתן שהוא ענין התגברות כח הרע שבכל מדה וגלויה ותוקפה.¹⁴

ו"ראשיתם" היא בחינת עמלק. ובחינת ה"אחרית" של עמלק, "עדי אובד", היא סוף מדרגות הקליפות ותמציתן: התגברות כוח הרע שבכל מדה, גילוי ותוקפו.

עמלק הוא ה"ראשית" של המדות הללו, השורש שלהן. ה"אחרית" של עמלק, "עדי אובד", היא המדרגה הנמוכה ביותר בקליפות ותמציתן המרוכזת: הרע בעוצמתו הגדולה ביותר ובגילוי המרכיב בתוך כל מדה.

2 וזהו ענין רשע ורע לו.¹⁵ פי' ורע מלשון רע לשמים ורע לבריות¹⁶ שהוא ענין הרוגז והכעס ולב אכזרי

זהו ענינו של "רשע ורע לו". כלומר, "רע" במשמעות של "רע לשמים ורע לבריות" — כעס, זעם ולב אכזרי.

בגמרא, "רשע ורע לו" הוא רשע שסובל. כאן אדמו"ר הזקן מפרש את ה"רע" במשמעות שבה הגמרא מתארת במקום אחר רשע גמור: "רע לשמים ורע לבריות" — רוע המתבטא בזעם, בכעס ובאכזריות.

שבא מתוקף תגבורת הרע שיש לו ארס כנחש והוא בחי' עמלק ג"כ שהוא נחש הקדמוני ונקי' אחריתו של עמלק.

הנובע מתוקפו של הרע ומן ההתגברות שלו, שיש בו ארס כנחש. גם זו בחינתו של עמלק, שהוא הנחש הקדמוני, והיא נקראת "אחריתו" של עמלק.

האכזריות הזאת נובעת מרע בשיא תוקפו, שארסו כרעלו של נחש. גם זו בחינתו של עמלק, שהוא הנחש הקדמוני; וזהו "אחריתו" של עמלק — הקצה העז ביותר של הרע המתואר ב[1.6].

3 ובחי' ראשיתו הוא ראשית גוים הנ"ל מקור התהוות המדות הרעות וסבוב תולדתם ונקי' בחי' עמל וע"ז

נאמר¹⁷ ולא ראה עמל בישראל¹⁸ שעמל הוא בחי' עמלק

והבחינה של "ראשיתו" היא "ראשית גוים" הנזכרת לעיל: המקור שממנו נוצרות המדות הרעות והגורם להיווצרותן. היא נקראת בחינת עמל, ועל כך נאמר: "ולא ראה עמל בישראל", שכן עמל הוא בחינת עמלק,

"ראשיתו" של עמלק היא השורש שממנו נוצרות כל המדות הרעות, עוד לפני שהן מתגלות. הטקסט מכנה את השורש הזה "עמל" ומחיל עליו את דברי בלעם: "ולא ראה עמל בישראל".

כי עמלק אותיות עמ"ל לק"ה כו' ובח"י עמל הוא המסתיר אלהותו ית' ומפריד שאין השם שלם כו'.

שכן עמלק מורכב מהאותיות עמל ולק"ה וכו'. בחינת עמל היא המסתירה את אלקותו יתברך ויוצרת פירוד, כך שהשם אינו שלם וכו'.

בשם עמלק נכללת המילה "עמל"; הטקסט מונה גם את האותיות לקה, וממשיך "וכו'". העמל הוא הכוח שמסתיר את אלקות ומפריד, כך שבלשון המדרש השם אינו שלם; הפסקאות הבאות מסבירות את הפירוד הזה.

קטע 2 • 41-7

אהבה, יראה ורחמים

4 וביאור הדבר הנה כתיב כי חלק¹⁹ ה' עמו שבכל נפש מישראל יש בחי' הוי"ה כי הוא"ו שבשם הוא בחי' וי קצוות לך ה' הגדולה וגו'.

ביאור העניין: נאמר "כי חלק ה' עמו", [כלומר] שבכל נפש יהודית יש בחינת הוי". הוי"ו שבשם היא בחינת שש הקצוות: "לך ה' הגדולה" וגו'.

כדי להסביר כיצד ייתכן שהשם אינו שלם, אדמו"ר הזקן מראה תחילה ששם הוי' נמצא בכל נפש יהודית, שהרי "חלק ה' עמו". הוי"ו שבשם, שערכה המספרי שש, מייצגת את שש המדות, שהפסוק ממשיך ומונה, החל ב"הגדולה" וב"הגבורה".

וכך בנפש האדם גדולה הוא בחי' חסד דרועא ימינא היא בחינת אברהם אוהבי²⁰ שאהבתו ירושה לזרעו אחריו שיהא כל אדם יכול לעורר את האהבה אליו ית' למשוך אחריו ולדבקה בו והיא אהבה הטבעית וכו'.²¹

כך גם בנפש האדם, "גדולה" היא בחינת חסד, "הזרוע הימנית", בחינת "אברהם, שאהב אותי". אהבתו היא ירושה לצאצאיו אחריו, כך שכל אדם יכול לעורר אהבה אליו יתברך, להימשך אחריו ולהידבק בו; וזוהי האהבה הטבעית וכו'.

בנפש, "גדולה" היא חסד, הזרוע הימנית בדימוי של הספירות כגוף, והיא מידת האהבה של אברהם. אברהם הוריש אותה לצאצאיו, ולכן לכל יהודי יש אהבה טבעית לה' שאפשר לעורר: רצון להימשך אחריו ולהידבק בו.

5 וגבורה דרועא שמאלא היא בחי' פחד יצחק²² שכאשר רוצה לדבקה בו ית' וישים אליו לבו להתבונן בגדולתו ית'.

וגבורה, "הזרוע השמאלית", היא בחינת "פחד יצחק": כאשר אדם רוצה להידבק בו יתברך ומכוון את לבו להתבונן בגדולתו יתברך,

גבורה, הזרוע השמאלית, היא מידת היראה של יצחק, שעליה נאמר "פחד יצחק". היא מתעוררת כאשר אדם המבקש להידבק בה' מכוון את לבו להתבונן בגדולתו.

תפול עליו אימתה ופחד²³ כאשר לבכו יבין כי נשגב שמו לבדו ורק הודו על ארץ ושמים²⁴ כו' כמ"ש במ"א.

נופלים עליו אימה ופחד, כאשר לבו מבין כי נשגב שמו לבדו, ורק הודו על הארץ והשמים וכו', כפי שנתבאר במקום אחר.

אז נופלים עליו אימה ופחד, משום שהוא מבין שה' עצמו נשגב מעל הכול — "שמו לבדו" — ורק זיוו, "הודו", מגיע אל השמים והארץ. כשהוא רואה עד כמה ה' נעלה מכל הבראה, הוא נסוג ביראה.

6 וכמו המלאכים שעונים באימה ואומרים ביראה קדוש שאימתם ויראתם הוא מחמת השגתם קדושתו יתברך שהוא קדוש ומובדל ולית מחשבה תפיסא ביה כלל.

כך גם המלאכים, ש"עונים באימה ואומרים ביראה: קדוש": אימתם ויראתם נובעות מהשגתם את קדושתו יתברך, שהוא קדוש ומובדל, ו"אין מחשבה יכולה לתפוס בו" כלל.

המלאכים, שעונים "באימה" ואומרים "קדוש" "ביראה", עומדים ביראה משום שהם משיגים את קדושתו של ה': שהוא מובדל לחלוטין, מעבר להשגתה של כל מחשבה.

וכן במ"ת [במתן תורה] דכתיב וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים וגו'. מה כתיב בתריה וירא העם וינעו²⁵ ויעמדו מרחק²⁶ מחמת היראה והוא בחי' שמאל דוחה

כך גם במתן תורה, כפי שכתוב: "וכל העם ראו את הקולות ואת הלפידים" וגו'. מה כתוב אחר כך? "העם ראו, רעדו ועמדו מרחוק", מחמת היראה. זו בחינת "השמאל דוחה",

גם בסיני, כשהעם ראו את הקולות ואת הלפידים, הם רעדו ועמדו מרחוק. זו יראה בבחינת "השמאל דוחה": היא גורמת לאדם להתרחק.

כי מחמת התבוננותו בגדולת א"ס ב"ה וקדושתו ית' שהוא רם ונשא עד אין קץ דוחה ומשפיל א"ע [את עצמו] לאמר מי הוא אשר ערב לבו לגשת²⁷ כו' אך אין השמאל דוחה לגמרי ח"ו [חס ושלום] וכדכתיב ואימתך לא תבעתני²⁸.

מפני שכאשר הוא מתבונן בגדולתו של אין סוף ברוך הוא ובקדושתו יתברך, שהוא רם ונישא עד אין קץ, הוא דוחה את עצמו ומשפיל את עצמו, ואומר: "מי הוא זה שיעז לגשת?" וכו'. אבל השמאל אינו דוחה לגמרי, חס ושלום, כפי שכתוב: "ואימתך לא תבעתני".

כשאדם מתבונן בגדולתו האינסופית ובקדושתו של אין סוף, הוא חש שאינו ראוי להתקרב ומשפיל את עצמו, כלשון הפסוק: "מי יעז לגשת?" אך היראה אינה אמורה להרחיק אותו לגמרי, כפי שמוכח כאן בפסוק: "ואימתך לא תבעתני".

פיי שהאימה לא תגרום להיות נבעת ונופל לגמרי ח"ו [חס ושלום] אלא ירידה זו צורך עלייה היא ע"י מידתו של יעקב שהיא הרחמנות על הריחוק וירידה הגדולה.

כלומר, האימה לא תגרום לו להיבהל וליפול לגמרי, חס ושלום; אלא הירידה הזאת היא לצורך עלייה, באמצעות מידתו של יעקב, שהיא הרחמים על הריחוק ועל הירידה הגדולה.

היראה אינה אמורה להשאיר את האדם שבור ונפול. הירידה נועדה להביא לעלייה, באמצעות מידתו של יעקב — רחמים על כך שהנשמה רחוקה כל כך מהי ונפלה למדרגה נמוכה כל כך.

7 ולכן נקי מידתו של יעקב מבריח מן הקצה אל הקצה. פיי שמעלה ומקשר מקצה התחתון אל הקצה העליון.

לכן מידתו של יעקב נקראת "מבריח מן הקצה אל הקצה", כלומר, היא מעלה ומחברת מן הקצה התחתון אל הקצה העליון.

הבריה התיכון של המשכן עבר בכל הקרשים "מן הקצה אל הקצה". מידתו של יעקב נקראת בשם זה משום שהיא מחברת בין הקצוות: היא מעלה את האדם מן הנקודה הנמוכה ביותר, הירידה שביראה, ומחברת אותו אל הנקודה העליונה ביותר.

וכדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם²⁹ וגוי שע"י מדת יעקב חוזר ומעורר את האהבה וכדכתיב מרחוק ה' נראה לי³⁰ דהיינו מחמת הרחמנות על הריחוק כו':³¹

וכפי שכתוב: "ליעקב אשר פדה את אברהם" וגוי — באמצעות מידתו של יעקב מתעוררת האהבה מחדש. וכפי שכתוב: "מרחוק ה' נראה לי", כלומר, מתוך הרחמים על הריחוק וכו'.

הפסוק מדבר אפוא על יעקב, "אשר פדה את אברהם": רחמיו של יעקב מחיים מחדש את אהבתו של אברהם, שהיראה דחקה אותה. וכך גם "מרחוק ה' נראה לי": דווקא תחושת הריחוק, באמצעות הרחמים, מקרבת שוב את ה'.

קטע 3 • 81-14

שלושת הקווים במעשה

8 והנה ג' מדות³² אלו הם ו' מדות כנגד הוא"ו שבשם שבהשתלשלות המדות עד סוף המעשה יש ג"כ ג' והנה שלוש המדות הללו הן שש המדות, המקבילות לאות ו' שבשם. שכן בהשתלשלות המדות, עד למעשה האחרון, יש גם שלוש

שלוש המדות — אהבה, יראה ורחמים — כוללות את כל שש המדות הרגשיות שבאות ו'. וכשהמדות משתלשלות עד לעשייה, אותן שלוש מופיעות שוב.

בחי' אלו והם בחי' תורה ועבודה וגמילות חסדים דהיינו הכנת הלב והערת המדות להיות תכלית שליומות המעשה שצריך להיות בשמחה ובטוב לבב.

בחינות אלה. הן בחינות התורה, העבודה וגמילות החסדים: כלומר, הכנת הלב ועוררות המדות, כדי שהמעשה יגיע לשלמותו המרבית, שהרי עליו להיעשות "בשמחה ובטוב לבב".

בעשייה הן מתבטאות בתורה, בעבודה — תפילה — ובגמילות חסדים. תפקידן להכין את הלב ולעורר את הרגשות, כדי שהמעשה ייעשה בשלמות, כלומר בשמחה ובלב שמח.

גמילות חסדים זו צדקה שנא' [שנאמר] ולא ירע לבבך³³ וגוי'. עבודה כתיב תחת אשר לא עבדת בשמחה³⁴ וגוי'. תורה כמארז"ל [כמאמר רבותינו זכרונם לברכה] וכן לדבר הלכה.³⁵

גמילות חסדים — זו צדקה, כמו שנאמר: "ולא ירע לבבך" וגוי'. עבודה — נאמר: "תחת אשר לא עבדת בשמחה" וגוי'. תורה — כפי שאמרו חז"ל: "וכן לדבר הלכה".

כל אחת משלוש אלה צריכה להיעשות בשמחה. צדקה, שהיא מעשה החסד המרכזי, צריכה להינתן בלב שאינו קפוץ; בעבודה יש פגם כשאינן בה שמחה; וחכמינו מלמדים שהשכינה שורה רק מתוך שמחה של מצווה, "וכן לדבר הלכה" — כלומר, תורה.

9 והם ג' קוין ימין ושמאל ואמצע כמ"ש מימינו אש דת למו.³⁶ מימינו הוא ג"ח [גמילות חסדים] וצדקה חסד דרועא ימינא אש היא בחי' גבורה דרועא שמאלא

אלה הם שלושת הקווים — ימין, שמאל ואמצע — כפי שנאמר: "מימינו אש דת למו". "מימינו" פירושו מעשי חסד וצדקה, חסד — הזרוע הימנית; "אש" היא בחינת גבורה — הזרוע השמאלית,

שלושת הקווים של הספירות הם ימין, שמאל ואמצע, והפסוק על מתן תורה רומז לכולם. "מימינו" הוא חסד, המתבטא במעשי חסד וצדקה; "אש" היא גבורה, הזרוע השמאלית.

והוא כנגד עבודה שהיא עבודת התפלה שעיקרה קבלת עול מלכות שמים היא היראה מפני מלכותו ית' כמלך שעומד עליו כוי'.

והיא מקבילה לעבודה, כלומר לעבודת התפילה, שעיקרה קבלת עול מלכות שמים — היינו יראה מפני מלכותו יתברך, כמו יראה מפני מלך שעומד מעליו וכו'.

הגבורה מקבילה לעבודה, כלומר לתפילה, שעיקרה קבלת עול מלכות שמים. קבלה זו היא יראה מפני מלכותו של ה', בדומה ליראה שחשים מפני מלך שעומד מעל האדם.

10 וכמ"ש שום תשים עליך מלך³⁷ דהיינו שישים בלבו כאלו עומד לנגד עיניו ועייז תפול עליו היראה

כמו שכתוב: "שום תשים עליך מלך". כלומר, עליו לקבוע זאת בלבו, כאילו המלך עומד לנגד עיניו, ועל ידי כך תיפול עליו היראה.

קבלת מלכות ה' פירושה לקיים בלב את "שום תשים עליך מלך": לדמות את המלך עומד לנגד עיניו. תחושת נוכחותו מעוררת יראה.

כי ענין היראה הוא מחמת קרבת הדבר הנורא וכך כשישים אל לבו גדולת א"ס ב"ה

שהרי עניין היראה נובע מקרבתו של הדבר המעורר יראה. כך גם, כאשר הוא שם אל לבו את גדולתו של אין סוף, ברוך הוא,

היראה נובעת מקרבה לדבר מעורר יראה. לכן האדם מתבונן בגדולתו של אין סוף, ברוך הוא, כדבר הנמצא בקרבתו.

שהוא עד אין קץ ותכלית ואעפ"כ [ואף על פי כן] מלא כל הארץ הלזו הגשמית הוא כבודו³⁸ ואזי תקבע היראה בלבו ופחד אלהים לנגד עיניו.³⁹

שהוא ללא קץ ותכלית, ואף על פי כן, כל הארץ הגשמית הזאת מלאה כבודו, אזי היראה תיקבע בלבו, ו"פחד אלקים לנגד עיניו".

ה' הוא ללא קץ, ובכל זאת כבודו ממלא את העולם הגשמי הזה ממש. כשהאדם קולט את שני הדברים — את הגדולה האינסופית ואת הקרבה — היראה נקבעת בלבו ו"פחד אלקים" עומד לנגד עיניו.

11 והנה ענין קבלת עול מלכות שמים דהיינו המשכת מלכותו ית' למטה בתחתונים הגם שאחר קבלת מלכות שמים בקי"ש [בקריאת שמע] נאמר ואהבת.⁴⁰

כעת, בעניין קבלת עול מלכות שמים, כלומר המשכת מלכותו יתברך למטה, אל התחתונים: אף שלאחר קבלת מלכות שמים בקריאת שמע נאמר "ואהבת",

קבלת עול מלכות שמים ממשיכה את מלכות ה' למטה, אל העולם התחתון. בקריאת שמע, לאחר קבלת מלכותו, בא הציווי "ואהבת".

מ"מ הרי לאחר מכאן נאמר פרשה שניה והיה אם שמע⁴¹ וגוי השמרו לכם⁴² וגוי. רק שבתחלה נמשך מזה האהבה שירצה לדבקה בו.

מכל מקום, לאחר מכן נאמרת הפרשה השנייה: "והיה אם שמוע" וכו', "השמרו לכם" וכו'. אלא שבתחילה נמשכת מכך אהבה, כך שהוא רוצה להידבק בו.

אולם לאחר מכן באה הפרשה השנייה של קריאת שמע, ובה האזהרות "השמרו לכם". תחילה קבלת מלכותו מעוררת אהבה — רצון להידבק בה — ורק אחר כך, כפי שמוסבר בפרשה הבאה, באה היראה.

12 ואח"כ כשרוצה לדבקה בו וישים לבו להתבונן בגדולתו ית' ושהוא למטה כמו למעלה אזי נמשך מזה היראה

לאחר מכן, כשהוא רוצה לדבוק בו ומכוון את לבו להתבונן בגדולתו יתברך, ובכך שהוא נמצא למטה כמו למעלה, נמשכת מכך היראה.

לאחר האהבה, כשהאדם רוצה לדבוק בה' ומתבונן בגדולתו ובכך שהוא נוכח למטה כפי שהוא נוכח למעלה, מתעוררת בו יראה. היראה צומחת אפוא מתוך האהבה.

וכדכתיב אברהם הוליד את יצחק⁴³ ומה בא הכתוב ללמדנו והלא כבר נאמר יצחק בן אברהם

כמו שנאמר: "אברהם הוליד את יצחק". מה בא הכתוב ללמדנו? והרי כבר נאמר: "יצחק בן אברהם".

הפסוק "אברהם הוליד את יצחק" נראה מיותר, שהרי ממש לפניו נאמר "יצחק בן אברהם". החזרה דורשת אפוא הסבר עמוק יותר.

אלא ללמדך שמדת יצחק נולדה ונמשכה ממדת אברהם שאין מדת יצחק היא היראה מדה בפני עצמה

ומדת אברהם בפני עצמה אלא כל המדות שבקדושה הם אחדות א' ואין בהם פירוד ח"ו [חס ושלום].

אלא ללמדך שמדתו של יצחק נולדה ונמשכה ממדתו של אברהם. שכן מדתו של יצחק, שהיא היראה, אינה מדה בפני עצמה, ומדתו של אברהם אינה מדה בפני עצמה; אלא כל המדות שבקדושה הן אחדות אחת, ואין ביניהן הפרדה, חס ושלום.

הפירוש העמוק הוא שמדתו של יצחק, היראה, נולדת ממדתו של אברהם, האהבה. המדות שבקדושה אינן כוחות נפרדים, אלא אחדות אחת, וכל אחת נמשכת מחברתה.

13 וכן בענין הקרבנות אריה דאשא דאכיל קורבנין^{44, 45} בחי' פני אריה אל הימין⁴⁶ דאשא בחי' גבורות כו'.

כך גם בעניין הקרבנות: "אריה של אש שאוכל את הקרבנות" — [האריה הוא] בחינת "פני אריה אל הימין", ו"של אש" היא בחינת הגבורות, וכן הלאה.

הקרבנות מבטאים אף הם את אותו ייחוד. הזוהר מתאר אריה של אש שירד לאכול את הקרבנות: האריה הוא חסד, פני האריה "אל הימין" בחזון המרכבה של יחזקאל, והאש שבו היא גבורה.

וכן עבודת הלויים בשיר הוא בבחי' הסתלקות הגבורות ממטה למעלה והחיות רצוא ושוב⁴⁷ ונקי' בחי' מטי ולא מטי כו'.

כך גם עבודת הלויים בשירה היא בבחינת הסתלקות הגבורות מלמטה למעלה, "והחיות רצוא ושוב", והיא נקראת בחינת "מטי ולא מטי", וכן הלאה.

גם שירת הלויים שייכת לגבורות, העולות ומסתלקות כלפי מעלה כמו אש. הדבר דומה לחיות המלאכים שהן "רצות ושבות", ונקרא "מטי ולא מטי": הכיסופים העולים נוגעים ביעדם וחוזרים לאחור.

14 וכל זה הוא בחי' אש. ובחי' דת הוא קו הממוצע הוא בחינת התורה שנק' תורת אמת על שם שאותיות אמת הם⁴⁸ א' בראש האותיות.⁴⁹

כל זה הוא בחינת "אש". בחינת "דת" היא הקו האמצעי, בחינת התורה, שנקראת "תורת אמת" משום שאותיות אמת הן א' בראש האותיות,

כל זה שייך לקו השמאל, ל"אש". הקו האמצעי הוא "דת" — התורה, שנקראת "תורת אמת" משום שהמילה אמת מתחילה באות א', הראשונה באלפבית.

ומ' באמצעם. ותי' בסופן⁵⁰ שהם בחי' מבריח מן הקצה אל הקצה.⁵¹ וזו היא מדתו של יעקב שנאמר תתן אמת ליעקב.⁵²

מ' באמצען ותי' בסופן; הן בחינת "מבריח מן הקצה אל הקצה". זו מידתו של יעקב, כפי שנאמר: "תיתן אמת ליעקב". האות האמצעית במילה היא מ', מאמצע האלפבית, והאות האחרונה היא ת', האות האחרונה באלפבית. אמת משתרעת על פני האלפבית כולו, "מן הקצה אל הקצה", כמו הבריח התיכון של המשכן. זו מידתו של יעקב, כפי שנאמר בפסוק: "תיתן אמת ליעקב".

וזהו למו פיי אליו כלומר שנמשך מימינו אש דת למו⁵³ כדי לחזור ולקשר אליו ית' עיי' מדתו של יעקב מבריח מן הקצה אל הקצה:

וזהו [פירוש] "למו": הכוונה היא "אליו". כלומר, "מימינו אש דת" נמשכת "אליו", כדי לשוב ולהתקשר אליו יתברך באמצעות מידתו של יעקב, "מבריח מן הקצה אל הקצה".

"למו", שפירושו בדרך כלל "להם", נקרא כאן "אליו". הימין והשמאל נמשכים למטה כדי לשוב ולהתקשר לה', והדבר נעשה באמצעות הקו האמצעי, מידתו של יעקב, המחברת את הקצה התחתון אל הקצה העליון.

קטע 4 • 151-18

אותיות השם

15 והנה כל⁵⁴ הוי' מדות הנ"ל הוא בחי' ו' שבשם הוי"ה ב"ה. ובחי' הה' שבשם הנה תמונת וצורת הה' הוא ג' קוין⁵⁵ שני קוין מחוברים שהם בחי' מחשבה דבור.⁵⁶

והנה, כל שש המדות שהוזכרו לעיל הן בחינת ו' של שם הוי', ברוך הוא. ובאשר לבחינת ה' שבשם: צורתה של האות ה' היא שלושה קווים, שני קווים מחוברים, שהם בחינות המחשבה [ו]הדיבור,

כל שש המדות שייכות לוי' של שם הוי', והה' הבאה אחריה מבטאת את התגלותן. הה' מצוירת בשלושה קווים, ושני הקווים המחוברים מסמלים את המחשבה והדיבור.

וקו הג' הוא בחי' מעשה וכמ"ש אף עשיתיו.⁵⁷ וכמ"ש במ"א.⁵⁸ והענין שצריך להמשיך בחי' ⁵⁹ הוי' לבחי' הה"א שהוא להיות מלובשים במחשבה דבור ומעשה שיהיו ממולאים מן המדות דקדושה.

והקו השלישי הוא בחינת המעשה, ככתוב: "אף עשיתיו", וכפי שמוסבר במקום אחר. העניין הוא שיש להמשיך את בחינת הוי' אל בחינת הה', כלומר, [המדות] צריכות להתלבש במחשבה, בדיבור ובמעשה, כדי שאלה יהיו מלאים במדות של קדושה.

הקו השלישי הוא המעשה, ככתוב: "אף עשיתיו". העבודה היא להמשיך את הוי' אל הה': להלביש את הרגשות הקדושים במחשבה, בדיבור ובמעשה, כך שכל שלושתם יהיו מלאים בהם.

16 והנה יש הי"ה במילוי הי' אחרת שהמילוי שהוא ההעלם שהוא בחי' הי' המחשבה כי כמו שיש הי' מוצאות בדבור כך הם במחשבה שמה שהוא מחשב הוא מדבר.

כעת, יש [את האות הי' כשהיא כתובה במילוי] הי"ה, כשהמילוי הוא הי"א נוספת. המילוי, שהוא החלק הנסתר, הוא בחינת ההי"א של המחשבה; שכן כשם שיש חמישה מוצאות כדיבור, כך ישנם גם במחשבה, שהרי מה שאדם חושב הוא מדבר.

כאשר האות הי' נכתבת במילואה, אפשר לכתוב אותה הי"ה — הי' עם הי' נוספת. האות הנוספת, הי"מילוי, היא החלק הנסתר, וכאן היא בחינת ההי"א של המחשבה: גם במחשבה יש חמישה מוצאות, שכן אדם חושב במילים, כאילו הוא מדבר בתוך עצמו.

ויש הי"א במילוי אל"ף שהוא בחי' ההעלם מאד נעלה בחי' אל"ף פל"א⁶⁰ כו'. אך הנה שרש בחי' הוי"ה שבשם הוי"ה ב"ה הוא נמשך מלמעלה מבחי' י"ה שבשם.

ויש [הי"א כשהיא כתובה במילוי] הי"א, כשהמילוי הוא אל"ף, שהיא בחינת העלם נעלה מאוד, בחינת אל"ף — פלא וכו'. אך שורש בחינת וי"ה שבשם הוי' נמשך מלמעלה מבחינת י"ה שבשם.

אפשר לכתוב את ההי"א גם הי"א, עם אל"ף — בחינה נסתרת ונעלית הרבה יותר, שכן אותיות אל"ף בסדר אחר יוצרות את המילה פלא. אבל שורש וי"ה שבשם הוי' גבוה עוד יותר, ונמצא בשתי האותיות הראשונות שלו, י"ה.

הי"ד הוא בחי' נקודה עילאה הוא בחי' מה שכתוב ויצא כברק חצו⁶¹ דהיינו ראשית ומקור התהוות עולמות והתחדשותם מאין ליש ואפס המוחלט כי במחשבה אחת ברא את העולם⁶² שכל הבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע אינן אלא מחשבה אחת.

הי"ד היא בחינת נקודה עילאה; היא בחינת מה שנאמר: "ויצא כברק חצו", כלומר, ראשית ומקור התהוות העולמות והתחדשותם מאין ליש ומאפס המוחלט. שהרי "במחשבה אחת ברא את העולם": כל הבחינות, ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין, אינן אלא מחשבה אחת.

הי"ד, שהיא נקודה יחידה, היא ההברקה הראשונה, כעין ברק, שממנה מתהווים העולמות מאפס מוחלט. כל הבריאה, הן ממלא כל עלמין והן סוכב כל עלמין, היא, בלשון הזוהר, מחשבה אלוקית אחת.

והי' ראשונה היא בחי' התפשטות העולמות באורך ורוחב. והי"ד נקי' נקודה בהיכלא⁶³ שהוא בחי' בטול וכו'.

וההי"א הראשונה היא בחינת התפשטות העולמות באורך ורוחב. והי"ד נקראת "נקודה בהיכלא", שהיא בחינת ביטול וכו'.

ההי"א הראשונה, רחבה ופתוחה, היא התפשטות העולמות באורך ורוחב. הי"ד, נקודה בלבד, נקראת "נקודה בהיכלא" ומסמלת ביטול.

17 והנה כל המדות ומחשבה דבור ומעשה דקדושה שהוא בחי' וי"ה שבשם נמשך מבחי' הבטול.

והנה כל המדות והמחשבה, הדיבור והמעשה שבקדושה, שהם בחינת וי"ה שבשם, נמשכים מבחינת הביטול.

כל הרגשות שבקדושה, והמחשבה, הדיבור והמעשה המבטאים אותם — וי"ה — שורשם בביטול, שהוא יי"ה.

דהיינו שכאשר יתבונן בבטול השגת הנבראים לגבי הבורא ית' שאין תופסים מקום וכלא ממש נחשבו שאינן אלא מחשבה אחת וכו' אזי ישים אליו לבו רוחו ונשמתו⁶⁴ להיות לה' לבדו.

כלומר, כאשר אדם מתבונן בביטול של השגת הנבראים לפני הבורא יתכרך — בכך שאינם תופסים מקום ונחשבים כאין ממש, ואינם אלא מחשבה אחת וכו' — אזי ימסור אליו את לבו, רוחו ונשמתו, להיות לה' לבדו.

כאשר אדם מתבונן בכך שהנבראים, וכל מה שביכולתם להשיג, הם כאין לפני הבורא, תוצרים בלבד של מחשבה אלוקית אחת, הוא מוסר את עצמו — את לבו, רוחו ונשמתו — לה' לבדו. זהו הביטול שממנו נובעים הרגשות שבקדושה.

אך אם ירצה האדם לעורר את האהבה לה' בלבד במדותיו הטבעיים הרי הוא מפריד שם יי"ה מוי"ה שהמדות אצלו בבחי' יש ואהבה מורגשת יש מי שהוא אוהב בלבד כו'

אבל אם אדם רוצה לעורר אהבה לה' באמצעות מדותיו הטבעיות בלבד, הוא מפריד את שם יי"ה מוי"ה; שהרי מדותיו מצויות אצלו בבחינת יש, ובאהבה מורגשת יש מי שאוהב, וזה הכול וכו';

אבל אם הוא מנסה לעורר אהבה לה' באמצעות רגשותיו הטבעיים בלבד, בלי הביטול הזה, הוא מפריד את יי"ה מוי"ה. רגשותיו נעשים אז בבחינת יש, תחושה של עצמיות: אהבה מורגשת, שיש בה אדם שאוהב ולא יותר.

ועיי' יש אחיזה ויניקה לקליפות וסט"א [וסטרא אחרא] לינק ולקבל חיות שיתהוו גי"כ ז' מדות רעות ח"ו [חס ושלום].

ובכך יש לקליפות ולסטרא אחרא אחיזה ויניקה, כדי לינוק ולקבל חיות, וכך יתהוו גם שבע מדות רעות, חס ושלום.

רגש המרוכז בעצמו נותן לקליפות, הכוחות המסתירים את האלוקות, אחיזה שממנה הן שואבות חיות; ומתוך כך באות לעולם שבע המדות הרעות.

18 וזהו בחי' עמלק שהוא בחי' היש שהוא העושה ומגדיל היש הפך הבטול שנמשך משם יי"ה והוא המכסה ומסתיר התגלות שם יי"ה ועיי' כן הוא ראשית התהוות השבעה מדות רעות

וזוהי בחינת עמלק, שהיא בחינת הישות — הכוח שיוצר את תחושת הישות ומעצים אותה, ההפך מהביטול הנמשך משם יי"ה. היא המכסה ומסתירה את גילוי שם יי"ה, ובכך נעשית ראשית התהוותן של שבע המדות הרעות.

עמלק הוא ישות: הכוח שיוצר ומנפח תחושת עצמי, ההפך הגמור מהביטול הנמשך משם יי"ה. בהסתירו את שם יי"ה הוא נעשה ה"ראשית", השורש של כל שבע המדות הרעות.

וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] אין אדם עובר עבירה^{65,66} אלא א"כ נכנס בו רוח שטות שהוא רוח המכסה ומסתיר בחי' הביטול כי איזהו חכם הרואה את הנולד. מאין כו'.⁶⁷

וכמאמר חז"ל: "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות" — רוח המכסה ומסתירה את בחינת הביטול. שהרי "איזהו חכם? הרואה את הנולד" — מאין וכו'.

הגמרא מלמדת שאדם חוטא רק כשנכנסת בו "רוח שטות", והשטות היא הכוח המסתיר את הביטול. לעומתה, חכמה היא "לראות את הנולד": לראות כיצד הכול מתהווה מאין, שהוא שורש הביטול.

קטע 5 • 19-20

הכיסא והאל"ף שבו

19 וזהו שאין השם שלם.^{68,69,70} וענין שאמרו שאין הכסא שלם הנה בחי' כסא הוא כס א'.

וזהו [הפירוש של] "שם ה' אינו שלם". ובאשר למה שאמרו שהכיסא אינו שלם: בחינת כיסא היא כס א'.

זהו פירוש הביטוי "שם ה' אינו שלם": יו"ד-ה"א מנותקים מו"ו-ה"א. חוסר השלמות של הכיסא מוסבר באמצעות קריאת המילה "כיסא" כ"כס" ועוד "א"י".

פי' בחינת אל"ף אאלפך חכמה אאלפך בינה היא התורה ירדה ונתכסה בכסויים גשמיים כמו כל עניני זרעים ומועד כו'.

כלומר, בחינת האל"ף — "אאלפך חכמה, אאלפך בינה" — שהיא התורה, ירדה והתכסתה בכסויים גשמיים, כמו כל עניני זרעים ומועד כו'.

האל"ף רומזת לחכמת התורה, על דרך משחק המילים "אאלפך". התורה ירדה והתכסתה — משחק מילים עם "כס" — בלבושים גשמיים: דיני זרעים, מועדים וכיוצא בזה.

ונקרא בלשון כסא כמו דרך משל כסא שיושב עליו האדם שמשפיל אחוריו לישב עליו כך הוא ענין התורה

היא נקראת בשם "כיסא", על דרך משל: אדם יושב על כיסא ומשפיל את אחוריו כדי לשבת עליו; כך הוא גם עניינה של התורה,

היא נקראת כיסא מפני שאדם היושב על כיסא משפיל את אחוריו אליו. כך גם התורה, כשהיא יורדת לעניינים גשמיים, דומה לאחוריים מושפלים.

שהוא בבחי' אחוריים ובחי' חיצוניות. ירדה ונתלבשה בענייני עוה"ז הגשמיים והכסא היא בחי' מרכבה לבחי' אחוריים שירדו ונשפלו.

שהיא בבחינת אחוריים ובבחינת חיצוניות: היא ירדה והתלבשה בעניינים הגשמיים של העולם הזה. והכיסא הוא בחינת מרכבה לבחינת האחוריים שירדו והושפלו.

התורה כפי שהיא בעולם הזה היא בבחינת אחוריים וחיצוניות, והיא מלוכשת בעניינים גשמיים; הכיסא הוא הכלי שמרכיב את האחוריים המושפלים האלה. האופן שבו האל"ף נמשכת אל תוך הכיסוי הזה יתבאר בפסקה הבאה.

20 והנה בעסק התורה צריך להיות לשמה. פי' בשביל התורה עצמה להמשיך בה בחי' האל"ף כמ"ש ומי כעמך ישראל⁷¹ גוי אחד בארץ שממשיכים בחי' יחודו ית' אפי' [אפילו] בארץ.

והנה, העיסוק בתורה צריך להיות לשמה, כלומר, לשם התורה עצמה, כדי להמשיך בה את בחינת האל"ף, כמו שכתוב: "ומי כעמך ישראל, עם אחד בארץ", שכן הם ממשיכים את בחינת אחדותו יתברך אפילו בארץ.

לימוד תורה לשמה, לשם התורה עצמה, פירושו להמשיך את האל"ף — את אחדות ה' — אל תוך הנושאים הגשמיים של התורה. ישראל נקראים "עם אחד בארץ" מפני שהם מגלים את אחדות ה' אפילו בארץ.

משא"כ האומר אין לי אלא תורה⁷² וכו'. זהו בחי' עמלק המפריד אלף כו'.

אבל לא כך הוא אצל מי שאומר: "אין לי אלא תורה" וכו'; זו בחינת עמלק, המפריד את האל"ף וכו'.

הגמרא מדברת על מי שאומר: "אין לי אלא תורה". לימוד המנותק מתכליתו האלוקית הוא בחינת עמלק, המפריד את האל"ף מן הכ"ס, כך שהכיסא אינו שלם.

קטע 6 • 211-27

שלוש הידיים

21 אך הנה העצה היעוצה נגד עמלק הוא מ"ש כי יד על כס⁷³ יה וגו'. פי'

אולם העצה המומלצת נגד עמלק היא הכתוב: "כי יד על כס ה"י וגו'. פירוש הדברים:

התרופה נגד עמלק נמצאת באותו פסוק: "יד" על "כס" ועל ה'.

כי בחי' יד הוא למעלה מבחי' כס ומבחי' י"ה. והענין כי יש ג' ידות. יד הגדולה. יד החזקה. יד הרמה.

שבחינת "יד" היא למעלה מבחינת "כס" ומבחינת שם י"ה. העניין הוא שיש שלוש ידיים: יד הגדולה, יד החזקה ויד הרמה.

ה"יד" היא בחינה שמעל ל"כס", הכיסא, ולשם י"ה, השם המקוצר, ולכן בכוחה להתגבר על מה שעמלק פגם בו. המאמר מבחין בין שלוש "ידיים": הגדולה, החזקה והרמה.

22 והנה ביד הגדולה כתיב וירא ישראל את היד הגדולה⁷⁴ בה' הידיעה שהיא ידועה ומושגת כי יד הגדולה היא אהבה שמעורר האדם לדבקה בו ית' היא מושגת ומורגשת בלב.

והנה, על היד הגדולה נאמר: "וירא ישראל את היד הגדולה", בה"א הידיעה, משום שהיא ידועה ומושגת: היד הגדולה היא האהבה שאדם מעורר כדי לדבוק בו יתברך, אהבה המושגת ומורגשת בלב.

היד הגדולה היא אהבה המורגשת בלב. הפסוק אומר "היד הגדולה" בה"א הידיעה, כפי שהדבר מכונה בדקדוק העברי; אהבה זו "ידועה", כלומר מושגת ומורגשת.

וכן ביד החזקה כתיב ולכל היד החזקה⁷⁵ בה' הידיעה שיד החזקה היא היראה גבורה דרועא שמאלא ושמאל דוחה שע"י קבלת עומ"ש [עול מלכות שמים] בק"ש [בקריאת שמע] דוחה ומשפיל א"ע [את עצמו].

וכן על היד החזקה נאמר: "ולכל היד החזקה", בה"א הידיעה, משום שהיד החזקה היא יראה — גבורה, "הזרוע השמאלית", ו"שמאל דוחה". באמצעות קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, האדם דוחה את עצמו ומשפיל את עצמו.

היד החזקה, המופיעה גם היא בה"א הידיעה, היא יראה: גבורה, הצד השמאלי שדוחה, כמו כאשר אדם, המקבל עליו את מלכותו של ה' בקריאת שמע, משפיל את עצמו. גם היא מורגשת וידועה.

23 ולכן אומרים בשמונה עשרה סלח לנו⁷⁶ אבינו כי חטאנו⁷⁷ מחל לנו מלכנו כי פשענו. וענין הפשע לא בשופטני עסקינן

לכן אנו אומרים בתפילת שמונה עשרה: "סלח לנו, אבינו, כי חטאנו; מחל לנו, מלכנו, כי פשענו". אשר לפשע: אין אנו עוסקים בשוטים;

בברכת הסליחה שבתפילת העמידה מבקשים מחילה מ"מלכנו" על פשע. אך פשע הוא מרידה מכוונת, והמתפללים אינם שוטים כאלה שימרדו; אם כן, באיזה מובן הם אומרים "פשענו"?

אלא פשעים אלו המרדים.⁷⁸ ומרד הוא ענין פריקת עול כלומר שהפריקות עול בלבד נחשב לו כפשע.

אלא, "פשעים" הם מרידות. ומרד הוא עניין של פריקת עול; כלומר, פריקת העול בלבד נחשבת לו לפשע.

חז"ל מגדירים פשעים כמרידות, ומרד הוא פריקת עול. לכן אפילו פריקה בלבד של עול מלכות שמים, בלי מעשה נוסף, נחשבת לאדם לפשע.

24 ולכן קודם ק"ש [קריאת שמע] אינו מרגיש בנפשו ואומר חף אנכי בלא פשע⁷⁹ רק אחר קבלת עול מלכות שמים בק"ש [בקריאת שמע] שמקיים שום תשים עליך מלך⁸⁰ עליך ממש

ולכן, לפני קריאת שמע הוא אינו מרגיש זאת בנפשו, ואומר: "חף אני, בלא עוון". רק לאחר קבלת עול מלכות שמים בקריאת שמע, כשהוא מקיים "שום תשים עליך מלך" — מלך עליך ממש,

לפני קריאת שמע האדם מרגיש שהוא חף מפשע. רק לאחר שהוא מקבל ברצינות את מלכות ה' בקריאת שמע, ומעמיד את המלך על עצמו, משתנה האופן שבו הוא רואה את עצמו.

אזי נדמה בעיניו מחשבות לבו כל היום שלא המשיך עליו יראה זו והסיח דעתו ממנה כאלו פשע ומרד ופרק עומ"ש [עול מלכות שמים] מעל צוארו.

אזי מחשבות לבו במשך כל היום, שבהן לא המשיך עליו יראה זו והסיח את דעתו ממנה, נראות בעיניו כאילו חטא ומרד והסיר מעל צוארו את עול מלכות שמים.

אז כל רגע במשך היום שבו לא המשיך עליו יראה זו והסיח את דעתו ממנה נראה בעיניו כמרידה, כאילו הסיר מעליו את עול מלכות שמים.

וזה מחל לנו מלכנו כי פשענו. כלומר לפי שאתה מלכנו שקבלנו עול מלכותך עלינו. לכך אנו אומרים כי פשענו.

וזהו "מחל לנו מלכנו כי פשענו": כלומר, דווקא מפני שאתה מלכנו, וקיבלנו עלינו את עול מלכותך, אנו אומרים "כי פשענו".

כלומר, "מחל לנו מלכנו כי פשענו": דווקא מפני שאתה מלכנו וקיבלנו עלינו את מלכותך, אנו מכירים בכך שהכשלונות שלנו הם בגדר פשיעה.

25 והנה השמאל הדוחה בבחי' זו היא בבחינת הרגשה בנפשו. אך בבחי' יד רמה כתיב וכני ישראל יוצאים ביד רמה.^{81, 82} בלא ה' הידיעה.

כעת, השמאל הדוחה, מבחינה זו, הוא בבחינת הרגשה בנפשו. אך על בחינת "יד רמה" נאמר: "וכני ישראל יוצאים ביד רמה" — כלי ה"א הידיעה.

הדחייה של השמאל, כלומר היראה, היא דבר שאדם מרגיש בנפשו, כמו הידיים הגדולות והחזקות שהן "ידועות". היד הרמה שונה: בפסוק שלה אין ה"א הידיעה, מפני שהיא למעלה ממה שאפשר לדעת.

כי יוצאים כתיב פי' שיוצאים מן הכלי וגבול והוא בחי' נשיאות נפש לקיים מה שכתוב אליך ה' נפשי אשא⁸³ והוא בחי' תשובה עלאה שעליה אמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] תשובה קדמה⁸⁴ לעולם⁸⁵

שכן נאמר "יוצאים", כלומר יוצאים מן הכלי והגבול. זוהי בחינת נשיאת הנפש, לקיים את הכתוב: "אליך ה' נפשי אשא". וזוהי בחינת תשובה עלאה, שעליה אמרו רז"ל: "תשובה קדמה לעולם";

בני ישראל "יוצאים" ביד רמה: יוצאים מכל כלי ומכל גבול. זהו מצב שבו הנפש מרימה את עצמה אל ה' — תשובה עלאה, שחכמינו מונים בין הדברים שקדמו לעולם.

כי ע"י התשובה מעומקא דלבא ובמסירת נפש הרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה⁸⁶ היא העולה למקור חוצבה ממש.

שכן באמצעות תשובה מעומק הלב ועם מסירות נפש, "הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה": היא [הרוח] העולה אל מקור חוצבה ממש.

תשובה מעומק הלב, עם מסירות נפש, מחזירה את הרוח "אל האלקים אשר נתנה", אל המקור שממנו נחצבה הנפש.

26 והנה ישראל עלו במחשבה. ⁸⁷ פ"י כי הנה במחשבה אחת ברא את העולם וישראל קדמו להיות באותה מחשבה.

והנה, ישראל עלו במחשבה. כלומר, במחשבה אחת ברא ה' את העולם, וישראל קדמו והיו באותה מחשבה ממש.

העולם נברא במחשבה אלוקית אחת, וישראל "עלו במחשבה" תחילה, לפני כל השאר, באותה מחשבה ממש.

וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] בנשמותיהם של צדיקים נמלך ^{88, 89} כו'. והרי הם למעלה מבחי' המחשבה ולכן התשובה של נשמות ישראל למקור חוצבם קדמה במעלה לבחי' העולם.

וכמאמר חז"ל: "בנשמותיהם של צדיקים נמלך" וכו'. הרי שהן למעלה מבחינת המחשבה, ולכן תשובת נשמות ישראל למקור שממנו נחצבו קודמת במעלה לבחינת העולם.

המדרש אומר שה' נמלך בנשמות הצדיקים לפני שברא את העולם, ומכאן שהן למעלה ממחשבת הבריאה עצמה. לכן חזרתן של נשמות ישראל למקורן נעלית במעלתה מן העולם.

27 ולכן נק' יד רמה שמרוממת ומנשאת למעלה במדרגה גבוהה מאד מאד למקום שאינו ידוע ומושג בהשגת הנבראים.

לכן היא נקראת "יד רמה": היא מרוממת ונושאת למעלה, למדרגה גבוהה מאוד מאוד, למקום שאינו ידוע ואינו נתפס בשכלם של הנבראים.

לכן היא נקראת "יד רמה": תשובה זו מעלה את הנשמה למדרגה שמעבר לכל מה שהנבראים יכולים לדעת או לתפוס.

וזהו כי יד בלא ה' הידיעה דהיינו בחי' יד רמה הוא למעלה על כס ועל בחי' י"ה

וזהו "כי יד", בלי ה"א הידיעה: כלומר, בחינת "יד רמה" היא למעלה, מעל הכס ומעל בחינת י"ה,

כלומר, "יד" שבפסוק, בלי ה"א הידיעה, היא היד הרמה; היא למעלה הן מהכס, הכיסא, והן מ"ה, חצי השם.

כי ביה ⁹⁰ ה' צור עולמים שהוא ראשית הבריאה במחשבה אחת ברא את העולם. אבל בחי' יד רמה היא למעלה מעלה מהם.

שכן "בי"ה ה' צור עולמים" — זו ראשית הבריאה: "במחשבה אחת ברא את העולם". אבל בחינת "יד רמה" היא למעלה מהם, הרחק הרחק.

"בי"ה ה' צור עולמים": "יה" הוא ראשית הבריאה, "המחשבה האחת". "היד הרמה", שורש הנשמה שקדם למחשבה זו, נעלה ממנה הרחק מאוד.

ולכן יש בזה מעלה יתירה להיות משם מלחמה לה' בעמלק⁹¹ שלא יעמוד עמלק להתייצב על בחי' הוי"ה להיות מכסה ומסתיר ומפריד אלא יהיה גילוי. השם שלם והכסא שלם:

לכן יש בכך מעלה מיוחדת: שמשם תהיה "מלחמה לה' בעמלק", כדי שעמלק לא יעמוד להתייצב נגד בחינת הוי", לכסות, להסתיר ולהפריד; אלא יהיה גילוי: "השם שלם והכיסא שלם".

לכן מלחמת ה' בעמלק מתנהלת משם, ממדרגה גבוהה יותר מכל מה שעמלק יכול להסתיר. כך עמלק אינו יכול עוד להסתיר את השם ולהפרידו, והשם והכיסא נעשים שלמים.

קטע 7 • 281-30

המן, הלבוש והסוס

28 והנה משרש נחש שהוא עמלק יצא צפע⁹² הוא המן⁹³ שהוא הוא בחי' עמלק⁹⁴ ואחזיתו ויניקתו משם י"ה.

והנה, "משרש נחש", שהוא עמלק, "יצא צפע" — זהו המן, שהוא עצמו בחינת עמלק, ואחזיתו ויניקתו הן משם י"ה.

דברי ישעיהו, "משרש נחש יצא צפע", מוסבים על עמלק והמן: עמלק הוא הנחש, והמן, מצאצאי עמלק, הוא הצפע. המן נאחז בשם י"ה ויונק ממנו, אך מסתיר אותו.

וזהו ויקח המן את הלבוש ואת הסוס⁹⁵ וילבש את מרדכי. כי הנה אמרו רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה]⁹⁶ שמי עם^{97,98} י"ה שס"ה כו'

וזהו [פירוש] "ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי". שהרי אמרו רבותינו ז"ל: "שמי עם י"ה — שס"ה" וכו',

לכן המן עצמו הוא שלקח את הלבוש ואת הסוס והלביש את מרדכי. כדי להסביר זאת מביא אדמו"ר הזקן את מאמר חז"ל ש"שמי" (350) בצירוף י"ה (15) עולה 365 — כמניין מצוות לא תעשה.

ששמירת מצות לא תעשה הוא גילוי בחי' שם י"ה כי עיקר הלי"ת [הלא תעשה] שלא להיות כסוי והסתר אור א"ס ב"ה.

[כלומר, ששמירת מצוות לא תעשה היא גילוי בחינת שם י"ה, שכן עניינן העיקרי של מצוות לא תעשה הוא שלא יהיה כיסוי והסתר על אור אין סוף ברוך הוא.

מצוות לא תעשה מגלות את שם י"ה, מפני שעיקר עניינן הוא למנוע כל דבר שעלול לכסות ולהסתיר את אור אין סוף.

ורמ"ח מצות עשה הן המשכת אוא"ס [אור אין סוף] ב"ה ודירתו בתחתונים וגדול כח גילוי הכסא והסתר עיקר האור מהמשכת השתלשלות האור שאינו אלא זיו והארה בעלמא.⁹⁹

ורמ"ח מצוות עשה הן המשכת אור אין סוף ברוך הוא ודירתו בתחתונים. אך כוח גילוי הכיסוי וההסתר של האור העצמי גדול מכוח המשכת האור בסדר ההשתלשלות, שאינו אלא זיו והארה כלכד.

רמ"ח מצוות עשה ממשיכות את אור אין סוף ועושות את התחתונים לדירה עבורו. ובכל זאת, הכוח להסיר את מה שמסתיר את האור העצמי גדול מכוח המשכת האור בסדר ההשתלשלות, שאינו אלא זיו והארה כלכד. המונח שבו משתמש כאן הטקסט לכיסוי הוא "כסא", הקשור [19] להיותו מכוסה.

29 והנה המן הוא הקליפה המכסה ומסתיר בחי' שם י"ה שהוא מקור הלי"ת [הלא תעשה].

והנה המן הוא הקליפה המכסה ומסתירה את בחינת שם י"ה, שהוא מקור מצוות לא תעשה.

המן הוא הקליפה המסתירה את שם י"ה, מקור מצוות לא תעשה.

ולכן¹⁰⁰ כד אתכפייא סט"א [סטרא אחרא] ואתהפך חשוכא לנהורא נעשו בחי' לבושין וסוסים לבחי' מרדכי שהוא בחי' מקור המשכת מצות עשה שהלבוש נמשך ממדרגה עליונה יותר כמ"ש במ"א:

לכן, כאשר הסטרא אחרא נכפית והחושך מתהפך לאור, הם נעשים בחינת לבושים וסוסים עבור בחינת מרדכי, שהיא מקור המשכת מצוות עשה; שכן הלבוש נמשך ממדרגה עליונה יותר, כפי שמבואר במקום אחר.

כאשר הסטרא אחרא נכפית והחושך שבה מתהפך לאור, היא נעשית לבושים וסוסים עבור מרדכי, מקור מצוות עשה. המאמר מוסיף שהלבוש נמשך ממדרגה עליונה יותר, כפי שמבואר במקום אחר.

30 וזהו מהר קח את הלבוש ואת הסוס¹⁰¹ וגוי. כי ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] זכו אחישנה לא זכו בעתה.¹⁰²

וזהו [פירוש] "מהר, קח את הלבוש ואת הסוס" וגוי. שהרי חז"ל אמרו: "זכו — אחישנה; לא זכו — בעתה".

לכן ציווה המלך: "מהר, קח את הלבוש ואת הסוס". חז"ל מלמדים שהגאולה תבוא מוקדם, בבחינת "אחישנה", אם ישראל יזכו; ואם לא יזכו, תבוא "בעתה".

והנה בבא עת קץ המשיח במהרה בימינו כתיב בלע המות לנצח¹⁰³ ואת רוח הטומאה אעביר¹⁰⁴ וגוי' שיהיו כלים ואבודים לגמרי שלא יהיה מהם עלייה לקדושה.

והנה, כשיגיע קץ המשיח, במהרה בימינו, נאמר: "המוות יכלע לעד", ו"את רוח הטומאה אסיר" וגוי' — הם ייכלו ויאבדו לגמרי, ולא תהיה מהם עלייה לקדושה.

כשתבוא הגאולה בעתה, המוות ורוח הטומאה ייכלעו ויסולקו; הקליפות ייעלמו, ולא יועלה מהן דבר לקדושה.

משא"כ ע"י תשובתן של ישראל בימי הגלות דאתכפייא סט"א [סטרא אחרא] ואתהפכא חשוכא לנהורא נעשו מהם בחיי לבושין כנ"ל.

אבל לא כך הוא בעקבות תשובתם של ישראל בימי הגלות: כאשר הסטרא אחרא נכנעת והחושך נהפך לאור, נוצרת מהם בחינת לבושים, כנזכר לעיל.

אבל כאשר ישראל עושים תשובה בזמן הגלות, הסטרא אחרא נכנעת והחושך שבה נהפך לאור, והיא נעשית לבושים לקדושה.

ולכן אמר מהר דהיינו שיהיה בבחי' אחישנה ואזי יכול להיות מזה את הלבוש ואת הסוס משא"כ כשיהיה בעתה תאבד לגמרי:

לכן אמר "מהר", כלומר, שהדבר יהיה בבחינת "אחישנה"; ואז יכולים להיווצר מכך הלבוש והסוס. אבל כאשר יהיה "בעתה", הכול יאבד לגמרי.

לכן נאמר "מהר": בדרך של "אחישנה" הקליפה נעשית לבוש וסוס; ואילו "בעתה" היא תאבד לגמרי.

קטע 8 • 311-33

פורים, יום הכיפורים והיין

31 והנה פורים ויוה"כ [ויום הכפורים] הוא בחינה אחת (יום כפורים פירושו כמו פורים).^{105, 106} ונקרא פורים על שם הפור כי התנשאות המן שהפיל פור הוא הגורל שרצה לדמות לאותו הגורל שכוה"כ [שביום הכפורים] כו'.¹⁰⁷

והנה, פורים ויום הכיפורים הם בחינה אחת. ("יום הכיפורים" פירושו כמו פורים). הוא נקרא פורים על שם הפור, משום שהתנשאות של המן, שהפיל "פור", הוא הגורל, נבעה מכך שרצה להידמות לגורל שביום הכיפורים וכו'.

פורים ויום הכיפורים הם אותה בחינה, ו"יום הכיפורים" נקרא גם "יום כמו פורים". הפור שהפיל המן היה ניסיון יהיר לחקות את הגורלות של יום הכיפורים.

שכמו שיוה"כ [שיום הכפורים] הוא בחי' תשובה עלאה לפני ה' תטהרו כך בפורים זכו ישראל לתשובה עלאה על ידי דברי הצומות וזעקתם¹⁰⁸ במסירת נפש ממש ע"י קדוש השם

כשם שיום הכיפורים הוא בחינת תשובה עליונה, "לפני ה' תטהרו", כך בפורים זכו ישראל לתשובה עליונה באמצעות "דברי הצומות וזעקתם", במסירות נפש ממש, על ידי קידוש השם;

יום הכיפורים הוא התשובה העליונה, "לפני ה' תטהרו". בפורים הגיעו ישראל לאותה תשובה באמצעות צומם וזעקתם, במסירות נפש ממש, מתוך נכונות למסור את חייהם על קידוש השם.

שהרי המן לא ביקש אלא לאבד את היהודים ואם היו כופרים ח"ו [חס ושלום] לא היה עושה להם כלום.

שהרי המן ביקש רק להשמיד את היהודים, ואילו היו כופרים [באמונתם], חס ושלום, לא היה עושה להם דבר.

זו הייתה מסירות נפש ממש, מפני שהמן ביקש להשמיד את היהודים דווקא כיהודים: אילו כפרו באמונתם, לא היה פוגע בהם.

וכמארז"ל [וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] שבימי אחשורוש¹⁰⁹ קבלו את התורה ברצון ועי"ז היה נשיאת נפשם למקור חוצבם הגבה למעלה בבחי' עלה במחשבה ותשובה קדמה לעולם.^{110, 111}

וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה, בימי אחשורוש קיבלו את התורה ברצון; ובכך התרוממו נשמותיהם אל מקור חציבתן, למעלה מעלה, בבחינת "עלה במחשבה" ו"תשובה קדמה לעולם".

הגמרא אומרת שבימי אחשורוש קיבלו ישראל את התורה מחדש, הפעם מרצון. הדבר העלה את נשמותיהם אל מקורן, אל הבחינה של "עלה במחשבה" ושל "תשובה קדמה לעולם".

32 והנה גלוי בחי' זו בנפש ביום הכפורים אין בו אכילה ושתייה אבל כפורים שהוא בזמן הגלות הוא ע"י שתיית היין דוקא שהוא בחי' יין המשכר דהיינו בטול הדעת והשגה כו' כמ"ש במ"א:

והנה, גילוי בחינה זו בנפש ביום הכיפורים אינו כרוך באכילה ובשתייה; אבל כפורים, שחל בזמן הגלות, הוא נעשה דווקא באמצעות שתיית יין, שהוא בחינת "יין המשכר", כלומר ביטול הדעת וההשגה וכו', כפי שמבואר במקום אחר.

ביום הכיפורים בחינה זו מתגלה באמצעות הימנעות מאכילה ומשתייה. כפורים, בזמן הגלות, היא מתגלה באמצעות שתיית יין — "יין המשכר" שמניח בצד את הדעת ואת ההכנה הרגילות.

33 וזהו חייב אינש לבסומי בפוריא¹¹² בבחי' יין המשכר עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

וזהו [פירוש] "חייב אדם להתבסם כפורים", בבחינת "יין המשכר", "עד דלא ידע [את ההבדל] בין ארור המן לברוך מרדכי".

כך מוסברת החובה לשתות כפורים "עד דלא ידע". השתייה נועדה להגיע למדרגה של "יין המשכר", שמעבר להבחנות של השכל.

כי ארור המן הוא הקליפה המכסה ומסתיר שם י"ה בחי' הלא תעשה. וברוך מרדכי הוא המשכת מצות עשה בחי' ו"ה.

כי "ארור המן" הוא הקליפה המכסה ומסתירה את שם י"ה, בחינת מצוות לא תעשה; ו"ברוך מרדכי" הוא המשכת מצוות עשה, בחינת ו"ה.

"ארור המן" הוא הקליפה המסתירה את שם י"ה, תחומן של מצוות לא תעשה; "ברוך מרדכי" הוא האור הנמשך באמצעות מצוות עשה, בחינת ו"ה.

ועיי בחיי יין המשכר הוא בחיי בטול ההשגה כו' ובחיי תשובה עלאה עולה למעלה מבחיי י"ה ומבחי וי"ה.

ועל ידי בחינת י"ין המשכר, שהיא בחינת ביטול ההשגה וכו', ובחינת תשובה עליונה, עולים למעלה מבחינת י"ה ומבחינת וי"ה.

הנחת ההשגה בצד, בדומה לתשובה העליונה, מרוממת למעלה גם מיי"ה וגם מו"ה, ולמעלה משני סוגי המצוות. שם כבר אין משמעות להבדל בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי".

ובפורים מתגלה בחינה זו בכל נפש¹¹³ בכלל והארה מבחיי זו מתגלה קצת בכל יום בפרט בקי"ש [בקריאת שמע] במסירת נפש באחד ובואהבת לכל חד לפוש"ד [לפום שיעורא דיליה]:

בפורים בחינה זו מתגלה בכל נפש בכלל, והארה מבחינה זו מתגלה מעט בכל יום בפרט, בקריאת שמע, במסירות נפש ב"אחד" וב"ואהבת", לכל אחד לפי מידתו.

בפורים בחינה זו מתגלה בכל נפש. בכל יום מאירה ממנה הארה בקריאת שמע, כאשר האדם נכון למסור את נפשו ב"אחד" וב"ואהבת", כל אחד לפי מידתו.

בעבודה

אהבה ויראה לה' צריכות לצמוח מתוך ביטול, מתוך התכוננות בכך שכל הנבראים אינם נחשבים כלל לפניו, ולא מתוך רגש טבעי בלבד, שנעשה יש. קבלת מלכות ה' בקריאת שמע צריכה להיות ממשית עד כדי כך שכל רגע ביום שחסר בו מורא זה מורגש כמעידה, כדי שאפשר יהיה לומר בכנות: "סלח לנו מלכנו כי חטאנו". יש ללמוד תורה לשמה, ולהמשיך לתוכה את אחדות ה'. ובכל יום, בקריאת שמע, באמירת "אחד" ובאמירת "ואהבת", יכול אדם לגעת, לפי מידתו, במסירות הנפש שפורים מגלה.

שאלות לשיחה

1. מדוע אהבת ה' המתעוררת רק מכוח הרגשות הטבעיים של האדם נקראת יש, וכיצד היא "מפרידה את השם"?
2. כיצד יכול אדם שלא עשה דבר רע לומר בצדק "כי חטאנו" לאחר שאמר את קריאת שמע?
3. מה מבדיל את היד הרמה מן היד הגדולה ומן היד החזקה, ומדוע המלחמה בעמלק צריכה לבוא דווקא ממנה?
4. מדוע הקליפה נעשית לבוש לקדושה באמצעות תשובה בזמן הגלות, ואילו בגאולה "בעתה" היא מושמדת לגמרי?
5. כיצד השתייה "עד דלא ידע" מבטאת את התשובה העלאה, ומה הקשר בין פורים ליום הכיפורים?

הערות

פסקה 1

1 חייב אינש

לפי ההערה, הנחת אדמו"ר האמצעי על המאמר נדפסה בסידור.

הערת קה"ת

משנת תקס"ד. הנחת כ"ק אדמו"ר האמצעי בסידור רפא, א. באוה"ת שה"ש כרך ב' ע' תסג ובסה"מ תרל"ד ע' פא מציין למאמר זה: "מוגה מרבינו הג' נ"ע זי"ע". ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. באוה"ת מג"א (הוצאת תשי"ג) ע' חצר מצוין "לתו"א ד"ה לבסומי בפוריא דרוש הראשון". לד"ה זה ראה בסה"מ תרל"ג ח"א ע' קסח וראה גם סה"מ תרנ"ו ע' תלח וע' תרל"ג.

2 חייב אינש לבסומי בפוריא

רבה פוסק שאדם חייב להשתכר בפורים עד שלא יוכל להבחין בין "ארור המן" ל"ברוך מרדכי". המאמר פותח בהלכה זו ומבאר אותה בסיומו ([33]).

Megillah 7b:7-8 מגילה ז' ב'ז-ח

אמר רבא: מיחייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בחדרי החדר. איבסום. קם רבה שחטיה לרבי זירא. למחר, בעי רחמי ואחיה. לשנה, אמר לקה: ניתי מר ונעביד סעודת פורים בחדרי החדר. אמר לקה: לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

Rava said: One is obligated to become inebriated [with wine] on Purim until he cannot tell the difference between cursed be Haman and blessed be Mordecai. Rabbah and R. Zera joined together in a Purim feast. They became inebriated, and Rabbah arose and cut R. Zera's throat. The next day he prayed on his behalf and revived him. Next year he said: Will the master come and we will have the Purim feast together. He replied: A miracle does not take place on every occasion.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה ז', ב. בש"ס שלנו הגירסא מיחייב, אבל במאור הקטן על הר"ף, שער הכוונות בסופו, של"ה פ' תצוה ובכל דרושי דא"ח שראיתי הלי הוא חייב אינש וכן הוא ג"כ בא"ח (הובא בב"י סי' תרצה), שו"ע א"ח סתרצה"ס כ"ב, סי' יעבץ ועוד (הערת כ"ק אדמו"ר בספר המאמרים תש"ח ע' קז).

3 חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך

מרדכי

השולחן ערוך פוסק את ההלכה בדיוק במילים האלה: "חייב אינש" — הנוסח שבו משתמש המאמר, בעוד שבנוסח התלמוד שלפנינו כתוב "מחייב אינש".

Shulchan Arukh, Orach Chayim 695:2 שולחן ערוך, אורח חיים תרצ"ה:ב'

חייב אינש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי: הגה וי"א דא"צ להשתכר כל כך אלא שישתה יותר מלימודו (כל בו) ויישן ומתוך שישן אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי (מהרי"ל) ואחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואין להתענות בפורים מלבד תענית חלום וע' לעיל סי' תקס"ח וסי' תקע"ז. יש נהגו ללבוש בגדי שבת ויום טוב בפורים וכן נכון (מהרי"ל) ונוהגים לעשות סעודת פורים לאחר מנחה וערבית יתפלל בלילה ומתפללים מנחה

תחלה בעוד היום גדול ורוב הסעודה צריך להיות ביום (מנהגים) ולא

כמו שנוהגין ...

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

4 כי יד על כס י"ה

לאחר מתקפת עמלק אומר משה: "כי יד על כס י"ה; מלחמה לה' בעמלק מדור דור". המאמר מפרש את "יד", "כס" ו"י"ה" ככחיות בנפש [21]-[27].

Exodus 17:16 שמות י"ז:ט"ז

ויאמר כי"ד על-כס קה מלחמה Havayah בַּעֲמֶלֶק מִדֹּר:

And he said: "The hand upon the throne of the L-RD: the L-RD will have war with Amalek from generation to 'generation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יז, טז.

5 שאין השם שלם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תנחומא ס"פ תצא. רש"י שמות יז, טז.

6 שאין השם שלם ואין הכסא שלם

המדרש מלמד שכל עוד זרעו של עמלק מצוי בעולם, השם אינו שלם והכיסא אינו שלם; כשעמלק ייעלם, שניהם יהיו שלמים. המאמר מבאר במה מתבטאת אי-שלמות זו.

Midrash Tanchuma, Ki Teitzei 11:1 מדרש תנחומא, כי תצא י"א:א'

... אַבְד זַרְעוֹ מִן הָעוֹלָם, לֹא יִכְנַף עוֹד מוֹרֵיךְ (ישעיה ל', כ). רַבִּי לִוִּי בִּשְׁם רַבִּי אֶחָא בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, כָּל זֶמֶן שֶׁזַּרְעוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק בְּעוֹלָם, לֹא הָשֵׁם שָׁלֵם, וְלֹא הַכֶּסֶּא שָׁלֵם. אַבְד זַרְעוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק, הָשֵׁם שָׁלֵם וְהַכֶּסֶּא שָׁלֵם. מֶה טַעַם. הָאוֹיֵב תָּמַד תְּרַבּוֹת לְנֹצֵחַ וְגו' (תהלים ט, ז). מֶה כְּתִיב אַחֲרָיו, וְהִ' לְעוֹלָם יֹשֵׁב כּוֹנֵן לְמִשְׁפַּט כֶּסֶּא (שם פסוק ח), הֲרִי הָשֵׁם שָׁלֵם וְהַכֶּסֶּא שָׁלֵם. אֲמֵן וְכֵן יִהְיֶה רַצּוֹן.

And it shall come to pass when the L-rd your " (:Deut. 25:19) G-d grants you rest [... you shall blot out the remembrance of Amalek]." R. Azariah and R. Judah bar Simon said in the name of R. Judah bar Il'ay, "Israel was given three commandments on their entrance to the land: 3:14; PR 12:13; Sanh. 20b (bar.) To appoint a king over themselves, as written (in Deut. 17:15), 'You shall surely place a king over yourself.' To build the Temple, as written (in Exod. 25:8), 'And ... make Me a

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

7 שאין השם שלם ואין הכסא שלם

רש"י מסביר מדוע נאמר בפסוק "כס" ולא "כיסא", ו"י"ה ולא השם המלא:

11 אני ראשון ואני אחרון

המילים כאן מצטטות את Isaiah 45:6. הקטע מופיע למטה.

Isaiah 45:6 ישעיהו מ"ה:ו

למען ידעו ממזרח־שמש וממערבָה כִּי־אֲפֹס בְּלִעְדִּי אֲנִי ה' וְאִין עוֹד:

That they may know from the rising of the sun, and from the west, that there is none beside Me; I am the L-RD; and there

is none else

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי מה, ו.

12 אני ראשון ואני אחרון

ה' אומר: "אני ראשון ואני אחרון ומבִּלְעָדִי אֵין אֱלֹקִים". אדמו"ר הזקן מפרש את "ראשון" כאור המקיף את כל העולמות, ואת "אחרון" כאור המלא אותם.

Isaiah 44:6 ישעיהו מ"ד:ו

כֹּה־אָמַר ה' מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ ה' צְבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאַחֲרֹן וּמִבְּלִעְדִּי אֵין אֱלֹקִים:

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And be-

side Me there is no G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 ומתחת זרועות עולם

בברכת משה: "אלקי קדם הוא מעון, ומתחת זרועות עולם". כאן מתואר כיצד ממלא כל עלמין מגיע גם אל מתחת לארץ.

Deuteronomy 33:27 דברים ל"ג:כ"ז

מְעֵנָה אֱלֹקֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרֻעוֹת עוֹלָם וַיִּגְרֹשׁ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֶּׁמֶד:

The eternal G-d is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before 'thee, And said: 'Destroy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, כז.

14 לפני המאמר כתוב על גיליון ת"א מחסיד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מה שיש להבין בענינים הנוכחים בזה התורה ובפרט הפ' כי חלק ה' עמו.

פסקה 2

15 רשע ורע לו

משה שואל מדוע יש "צדיק וטוב לו וצדיק ורע לו, רשע וטוב לו ורשע ורע לו", כלומר, מדוע הצדיקים עלולים לסבול והרשעים מצליחים; הגמרא מסבירה שהאחרון הוא רשע גמור. אדמו"ר הזקן מפרש כאן את "רע" כרע של האדם עצמו.

Berakhot 7a:25-26 ברכות ז' א:כ"ה-כ"ו

... רבוננו של עולם! מפני מה יש צדיק וטוב לו, ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו, ויש רשע ורע לו? אמר לו: משה, צדיק וטוב לו — צדיק בן צדיק. צדיק ורע לו — צדיק בן רשע. רשע וטוב לו — רשע בן צדיק. רשע ורע לו — רשע בן רשע. אמר מר: צדיק וטוב לו — צדיק בן צדיק,

ה' נשבע ששמו וכיסאו לא יהיו שלמים עד שיימחה שמו של עמלק לגמרי.

Rashi on Exodus 17:16 רש"י על שמות י"ז:ט"ז

... נִשְׁבַּע הַקֹּדֶם ה' שְׁאִין שְׁמוֹ שְׁלָם וְאִין כְּסָאוֹ שְׁלָם עַד שְׁיִמְחָה שְׁמוֹ שֶׁל עֲמֻלָּק כָּלוּ, וּכְשִׁימְחָה שְׁמוֹ יִהְיֶה הַשֵּׁם שְׁלָם וְהַכְּסֵא שְׁלָם, שְׁנֵאמַר "הָאֱלֹהִים תִּמּוֹ הַרְבּוֹת לְנֶצַח" (תהלים ט'), וְהוּא עֲמֻלָּק שֶׁכְּתוּב בּוֹ "וְעִבְרָתוֹ שְׁמָרָה נֶצַח" (עמוס א'), "וְעָרִים נִתְשָׁת אֲבָד וְכָרֶם הָמָה" (תהלים שם), מֵהוּ אוֹמֵר אַחֲרָיו? "וְהוּא לְעוֹלָם יֵשֵׁב" — הָרִי הַשֵּׁם שְׁלָם, "כּוֹנֵן לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹ" — הָרִי כְּסָאוֹ שְׁלָם:

ויאמר BECAUSE AND HE SAID — i. e. Moses said THE HAND IS UPON THE THRONE OF JAH — the hand of the Holy One, blessed be He, is raised to swear by His throne that He will have war and enmity against Amalek to all eternity. And what is the force of al כסא? And the Divine Name, also, is divided into half (יה) The Holy One, blessed ! (only the half of the Tetragrammaton ... be

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain)

8 ראשית גוים עמלק

נבואת בלעם: "ראשית גוים עמלק, ואחריתו עדי אובד". אדמו"ר הזקן מפרש את "ראשית" ואת "אחרית" כשתי בחינות בעמלק.

Numbers 24:20 במדבר כ"ד:כ

וַיֵּרָא אֶת־עֲמֻלָּק וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רִאשִׁית גּוֹיִם עֲמֻלָּק וְאַחֲרִיתוֹ עֲדִי אֲבָד:

And he looked on Amalek, and took up his parable, and said: Amalek was the first of the nations; But his end shall come to .destruction

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כד, כ. ראה באוה"ת פ' בלק ע' אינן עה"פ.

9 שיש בבחי' עמלק בחי' ראשית ובחינת אחרית

ההערה מפנה למאמר הזה בעניין שתי הבחינות בעמלק, ה"ראשית" וה"אחרית" שלו.

הערת קה"ת

ראה ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק תר"פ ע' רעה וע' רפו. ד"ה והיה כאשר ירים משה תש"ל.

10 זלעז"ז עשה האלקים

"את זה לעומת זה עשה האלקים": זהו היסוד לעיקרון שממלכת הרע משקפת את ממלכת הקדושה, בחינה כנגד בחינה.

Ecclesiastes 7:14 קהלת ז':י"ד

בְּיוֹם טוֹבָה הָיָה כְּטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רָאָה גַּם אֶת־זֶה לְעִמְתּוֹ זֶה עָשָׂה הָאֱלֹקִים לְעִדְבֻרָתָהּ שְׁלֵא יִמָּצֵא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָה:

In the day of prosperity be joyful, and in the day of adversity consider; G-d hath made even the one as well as the other, to .the end that man should find nothing after him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

For the portion of the L-RD is His people, Jacob the lot of His inheritance

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, ט.

20 אברהם אוהבי

ה' מכנה את ישראל "זרע אברהם אוהבי". המאמר מזהה את אברהם עם חסד — אהבת ה' שצאצאיו יורשים.

Isaiah 41:8 ישעיהו מ"א:ח

ואתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי:

But thou, Israel, My servant, Jacob whom I have chosen, The seed of Abraham My friend

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה מא, ח.

21 לך ה' הגדולה

ברכת דוד, "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד", מונה את המדות; המאמר מזהה אותן עם שש הספירות של הוי.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:יא

לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כִּי־כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לך ה' הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 5

22 פחד יצחק

יעקב מדבר על "אלקי אבי, אלקי אברהם ופחד יצחק". המאמר מפרש את "פחד יצחק" כגבורה, מידת היראה.

Genesis 31:42 בראשית ל"א:מ"ב

לֹוֹי אֱלֹקִי אָבִי אֱלֹקִי אֲבֹרָהּ וּפְחַד יִצְחָק הִנֵּה לִי כִּי עָתָה רִיקָם שְׁלַחְתָּנִי אֶת־עֲנָנִי וְאֶת־יָגִיעַ כְּפִי רָאָה אֱלֹקִים וַיֹּכַח אִמָּשׁ:

Except the G-d of my father, the G-d of Abraham, and the Fear of Isaac, had been on my side, surely now hadst thou sent me away empty. G-d hath seen mine affliction and the labour of my hands, and gave judgment yesternight

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

23 כשירת הים נאמר: "תיפול עליהם אימתה ופחד". המאמר מייחס את הדברים ליראה הנופלת על אדם כשהוא מתבונן בגדולתו של ה'.

Exodus 15:16 שמות ט"ו:ט"ז

תַּפַּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפְחַד בְּגֹדֶל זְרוּעֶךָ יִדְמוּ כְּאֶבֶן עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ Havayah עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ קִנְיָת:

Terror and dread falleth upon them; By the greatness of Thine arm they are as still as a stone; Till Thy people pass over, O L-RD, Till the people pass over that Thou hast gotten

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

צדיק ורע לו — צדיק כן רשע. איני? והא כתיב: "פקד עון אבות על בנים", וכתיב: "ויננים לא יומתו על אבות", ורמינן קראי אהודי,

Show me now Thy ways" (ibid. 5:13). Moses said before "Him, "L-rd of the Universe, why is there a righteous man enjoying prosperity and a righteous man afflicted with adversity? Why is there a wicked man enjoying prosperity and a wicked man afflicted with adversity?" He answered him, "Moses, the righteous man who enjoys prosperity is the son of a righteous father; the righteous man who is afflicted with adversity is the son of a wicked father; the wicked man who ... enjoys prosperity is the son of

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

16 מלשון רע לשמים ורע לבריות

הגמרא מסבירה את הפסוק "הוי רשע רע" (ישעיהו ג, יא) כמתייחס למי שרע לשמים ורע לבריות. המאמר נעזר בכך כדי להגדיר את ה"רע" שבביתו "רשע ורע לו".

Kiddushin 40a:9 קידושין מ"א:ט'

כִּי־צֵא בְּדָבָר אֶתָּה אוֹמֵר: "אֹיִי לְרָשָׁע רָע כִּי גָמוּל יִדְּיו יַעֲשֶׂה לוֹ". וְכִי יֵשׁ רָשָׁע רָע וְיֵשׁ שְׂאִינוֹ רָע? אֶלָּא: רָע לְשָׁמַיִם וְרָע לְבָרִיּוֹת - הוּא רָשָׁע רָע, רָע לְשָׁמַיִם וְאִינוֹ רָע לְבָרִיּוֹת - זֶהוּ רָשָׁע שְׂאִינוֹ רָע.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין מ, א.

פסקה 3

17 שו"ה וסכוב — נאמר

בכתביד זה נוספו המילים "לא הביט און ביעקב" לפני "ולא ראה עמל בישראל", ובכך מצוטט גם חלקו הראשון של הפסוק.

הערת קה"ת

בבזך 1824 נוסף: לא הביט ביעקב: ולא.

18 ולא ראה עמל בישראל

ברכת בלעם: "לא הביט און ביעקב, ולא ראה עמל בישראל". המאמר מפרש את "עמל" כשורש המדות הרעות, בחינת עמלק.

Numbers 23:21 במדבר כ"ג:כ"א

לֹא־הָבִיט אֹון בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עִמָּל בְּיִשְׂרָאֵל הִ' אֱלֹקָיו עִמוֹ וְתִרְוַעַת מְלָךְ בּוֹ:

None hath beheld iniquity in Jacob, Neither hath one seen perverseness in Israel; The L-RD his G-d is with him, And the shouting for the King is among them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כג, כא. בענין עמל — ראה סה"מ תרל"ג ע' קסט. תרס"ט ע' ריב. עת"ר ע' קצה.

פסקה 4

19 כי חלק ה' עמו

"כי חלק ה' עמו, יעקב חבל נחלתו". בפסוק מופיע שם הוי', והמאמר מפרש זאת כהימצאותו של הוי' בכל נשמה יהודית.

Deuteronomy 32:9 דברים ל"ב:ט'

כִּי חֵלֶק הָיָה עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ:

24 כי נשגב שמו לבדו ורק הודו על ארץ ושמים

"כי נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כך: ה' עצמו נשגב מעל הכול, ורק זיוו מגיע אל העולמות.

Psalms 148:13 תהילים קמ"ח:י"ג

יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם ה' כִּי־נִשְׁגַּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ הוֹדוּ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמַיִם:

Let them praise the name of the L-RD, For His name alone is exalted; His glory is above the earth and heaven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 6

25 וכל העם רואים את הקולות . . וירא העם וינעו

המילים כאן מצטטות את Exodus 20:18. הקטע מופיע למטה.

Exodus 20:18 שמות כ':י"ח

וַיַּעַמְד הָעָם מֵרָחֵק וּמֹשֶׁה נָגַשׁ אֶל־הָעָרְפֶּל אֲשֶׁר־שָׁם הָאֱלֹקִים:

And the people stood afar off; but Moses drew near unto the thick darkness where G-d was

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כ, יח.

26

במתן תורה, "כל העם רואים את הקולות ואת הלפידים... וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק". המאמר מביא זאת כדוגמה ליראה שדוחקת את האדם לאחור.

Exodus 20:15 שמות כ':ט"ו

וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֶת־הַהָרָר עֲשׂוּ וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנָּעוּ וַיַּעֲמֻדוּ מֵרָחֵק:

And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

27 מי הוא אשר ערב לבו לגשת

בפסוק נשאל: "מי הוא זה אשר ערב לבו לגשת אליי?" המאמר משתמש במילים אלה לתיאור אדם, שמתוך יראה חש שאינו ראוי להתקרב.

Jeremiah 30:21 ירמיהו ל':כ"א

וְהָיָה אֲדִירוֹ מִמֶּנּוּ וּמִשְׁלוֹ מִקְרָבוֹ יֵצֵא וְהִקְרַבְתִּי וְנִגַּשׁ אֵלַי כִּי מִי הוּא־זֶה עֶרֶב אֶת־לְבָבוֹ לְגִשָּׁת אֵלַי נְאֻם־ה'

And their prince shall be of themselves, And their ruler shall proceed from the midst of them; And I will cause him to draw near, and he shall approach unto Me; For who is he that hath pledged his heart To approach unto Me? saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 ואימתך לא תבעתני

איוב מבקש: "ואל תבעתני אימתך" (בפסוק כתוב "אל"). המאמר מצטט זאת בלשון "לא" וקורא זאת כהבטחה: היראה לא תרחיק את האדם לגמרי.

Job 13:21 איוב י"ג:כ"א

כִּפְּךָ מֵעֲלֵי הַרְחַק וְאַמְתְּךָ אֶל־תִּבְעַתְנִי:

Withdraw Thy hand far from me; And let not Thy terror make me afraid

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יג, כא. וכן הוא בלקו"ת קרח נד, א. אבל בפסוק: "אל".

פסוקה 7

29 ליעקב אשר פדה את אברהם

"לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם". המאמר מפרש זאת כחמלה של יעקב הפודה, כלומר מחיה, את אהבתו של אברהם.

Isaiah 29:22 ישעיהו כ"ט:כ"ב

לְכֵן כֹּה־אָמַר ה' אֱלֹהֵי בֵּית יַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה אֶת־אַבְרָהָם לֹא־עֲתָה יְבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְוָרוּ:

Therefore thus saith the L-RD, who redeemed Abraham, concerning the house of Jacob: Jacob shall not now be ashamed, Neither shall his face now wax pale

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י כט, כב. (בקרא לבית יעקב. אבל כן מובא גם בתניא פל"ב וראה בהערות ותיקונים שם).

30 מרחוק ה' נראה לי

"מרחוק ה' נראה לי". המאמר מפרש זאת כגילוי של ה' דווקא באמצעות החמלה שאדם חש על ריחוקו ממנו.

Jeremiah 31:3 ירמיהו ל"א:ג

מֵרָחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיהָ עַל־יָפֶן מִשְׁכַּתִּיהָ חֶסֶד:

From afar the L-RD appeared unto me. 'Yea, I have loved thee with an everlasting love; Therefore with affection have I drawn thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ"י לא, ב.

31

הבריח התיכון של קירות המשכן עבר בתוך הקרשים "מן הקצה אל הקצה". המאמר מחיל את הדימוי על מידתו של יעקב, המחברת את הקצה התחתון עם הקצה העליון.

Exodus 26:28 שמות כ"ו:כ"ח

וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבֶּרֶחַ מִן־הַקֶּצֶה אֶל־הַקֶּצֶה:

and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

32 והנה ג' מדות

קטע ממאמר זה, החל ממילים אלה, מצוטט ב"יהל אור", פירושו של הצמח צדק על תהילים.

הערת קה"ת

קטע מכאן ביהל אור ע' תקפג.

33 ולא ירע לבבך

"נתון תיתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו". המאמר מביא זאת כדי להראות שיש לתת צדקה בשמחה.

Deuteronomy 15:10 דברים ט"ו:י

נָתַן תֵּתֵן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְּךָ בְּתַתָּהּ לוֹ כִּי בְּגִלְלֵי הַדֶּכֶר הִזָּה יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂה וּבְכָל־מַשְׁלַח יָדְךָ:

פסוקה 10

37 שום תשים עליך מלך

המצווה למנות מלך: "שום תשים עליך מלך". המאמר מפרש זאת כהמלכת ה' על עצמו, כאילו הוא עומד לנגד עיניו.

Deuteronomy 17:15 דברים י"ז:ט"ו

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:

thou shalt in any wise set him king over thee, whom the L-RD thy G-d shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יז, טו.

38 מלא כל הארץ הלזו הגשמית הוא כבודו

המלאכים מכריזים: "קדוש, קדוש, קדוש... מלוא כל הארץ כבודו". המאמר מדגיש שהדברים נאמרים על הארץ הגשמית, שבה ה' קרוב.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג

וְקָרָא זֶה אֱלֹהִים וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 ופחד אלהים לנגד עיניו

הזמזומר אומר על הרשעים: "אין פחד אלקים לנגד עיניו". המאמר משתמש במילים אלה ביחס למי שקבע יראה בלבד.

Psalms 36:2 תהילים ל"ו:ב

נֹאֵם־פֶּשַׁע לְרָשָׁע בְּקֶרֶב לִבִּי אֵינִי־פֹחַד אֱלֹקִים לִנְגַד עֵינָיו:

Transgression speaketh to the wicked, methinks— There is no fear of G-d before his eyes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 11

40 ואהבת

מיד לאחר "שמע ישראל... ה' אחד" נאמר "ואהבת את ה' אלקיך". המאמר מציין שהאהבה באה לאחר קבלת מלכותו.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 והיה אם שמע

הפסוקה השנייה של קריאת שמע נפתחת במילים "והיה אם שמוע תשמעו". האזהרות שבה מבטאות יראה, הבאה לאחר האהבה שבפסוקה הראשונה.

Deuteronomy 11:13 דברים י"א:י"ג

וְהָיָה אִם־שָׁמַעַתְּ שְׁמִיעוּ אֱלֹהִים־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר: אֲתִיהֶי אֱלֹקֵיכֶם וּלְעַבְדוּ בְּכָל־לִבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם:

Thou shalt surely give him, and thy heart shall not be grieved when thou givest unto him; because that for this thing the L-RD thy G-d will bless thee in all thy work, and in all that thou putteth thy hand unto

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים טו, י.

34 תחת אשר לא עבדת בשמחה

התוכחה באה "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב". המאמר מחיל זאת על עבודת התפילה.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תַּחַת אֲשֶׁר לֹא־עַבַדְתָּ אֶת־ה' אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מֵרֵב כָּל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז.

35 כמאור"ל וכן לדבר הלכה

התלמוד מלמד שהשכינה שורה לא מתוך עצבות, אלא מתוך שמחה של מצווה, "וכן לדבר הלכה". המאמר מחיל זאת על לימוד התורה.

Shabbat 30b:5 שבת ל"ב:ה

"וּשְׁבַחְתִּי אֲנִי אֶת הַשְּׂמִיחָה" — שְׂמִיחָה שֶׁל מִצְוָה. "וּלְשִׁמְחָה מֵהַזֶּה עוֹשֶׂה" — זו שְׂמִיחָה שְׂאִינָה שֶׁל מִצְוָה. לְלַמֶּדֶךָ שְׂאִין שְׂכִינָה שׁוֹרָה לֹא מִתּוֹךְ עֲצָבוֹת וְלֹא מִתּוֹךְ עֲצָלוֹת וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחֹק וְלֹא מִתּוֹךְ קָלוֹת רֹאשׁ וְלֹא מִתּוֹךְ שִׂיחָה וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטָלִים, אֲלָא מִתּוֹךְ דְּבַר שְׂמִיחָה שֶׁל מִצְוָה, שְׂנֵאמַר: "וְעַתָּה קָחוּ לִי כִנּוֹן וְהָיָה כִּנּוֹן הַמִּנּוֹן וְתִהְיֶה עֲלֵיו יָד חַיִּים". אָמַר רַב יְהוּדָה: וְכֵן לְדַבֵּר הִלְכָה. אָמַר רַבָּא: וְכֵן לְחַלּוּם טוֹב.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת ל, ב.

פסוקה 9

36 מימינו אש דת למו

משה מתאר את מתן תורה: "מימינו אש דת למו". המאמר קורא את מילות הפסוק כשלושת הקווים: ימין (חסד), אש (יראה) ודת (תורה).

Deuteronomy 33:2 דברים ל"ג:ב

וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינִי בָא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פָּאָרָן וְאַתָּה מִרְכַּבֶּת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דֶּת לְמוֹ:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, ב.

they four had the face of an ox on the left side; they four had
also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

47 והחיות רצוא ושוב

”והחיות רצוא ושוב כמראה הבוק”. המאמר משווה את שירת הלויים
לריצה זו כלפי מעלה ולחזרה.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א':י"ד

וְהַחַיּוֹת רָצוּא וְשׁוּב כְּמֶרְאָה הַבֹּקֶץ:

And the living creatures ran and returned as the appearance
of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 14

48 שאותיות אמת הם א' בראש האותיות

ריש לקיש מסביר את האמת, חותמו של ה': אל"ף בראש האותיות, מ"ם
באמצע ותי"ו בסופן, כרמז ל"אני ראשון ואני אחרון". המאמר רואה בכך את
הקו האמצעי הנמשך מקצה אל קצה.

Bereshit Rabbah 81:2 בראשית רבה פ"א:ב'

... רבינו בשם ר' ראובן אמר: אמת מהו? אמת, אמר ריש לקיש: אל"ף
בראשן של אותיות, מ"ם באמצע, תי"ו בסוף, ועל שם (ישעיה מד): אני
ראשון ואני אחרון וגו'. אמר לו: ולמה לא השיבות אותן כשם
שהשיבות אותי? אמר ליה: עשו לי בימה גדולה והושיבו אותי עליה
למעלה הימנה, וטפת רוחי עלי, ונתעלמו ממני דברי תורה, וקרא עליו
המקרא הזה (משלי ל): אם נבלת בהתנשא. אמר רבי אבא בר כהנא:
אם חשבת בלבך דבר מצוה לעשות ולא עשית, נוח לך ליתן זמם על
פיך ולא לפסוק. אמר רבי יודן: מה ...

G-d said to Jacob: Arise, ascend to Beit El. "If you were de-
meaned, it is due to arrogance [behitnaseh]; if you con-
spired [zamota], put hand to mouth" (Proverbs 30:32). Ben
Azzai and Rabbi Akiva, Ben Azzai says: If you demean your-
self for matters of Torah, ultimately, you will be exalted
[lehitnaseh] through them. If [others] conspired to slander
you, place hand to mouth; one knows, two do not know.
Rabbi Akiva says: What caused you to be demeaned in mat-
ters of Torah? It is because you exalted yourself through
... (them)

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

49 ובחיי דעת הוא קו הממוצע

קטע זה מן המאמר מצוטט באור התורה על שמות.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת שמות כרך ח ע' ג'נג.

50 ות' בסופן

בציטוט קטע זה, אור התורה מוסיף בסוגריים הפניה למדרש על וישלח
(בראשית רבה, פרק 81), הקושר את אותיות אמת לפסוק "אני ראשון ואני
אחרון ומבלעדי אין אלקים".

הערת קה"ת

באוה"ת שמות כרך ח ע' ג'נג מוסיף ע"ז במוסגר: " (ע' במדרש וישלח פ' פ"א
שזוהו ע"ש אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים)".

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto
My commandments which I command you this day, to love
the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and
with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

42 השמרו לכם

בפסקה השנייה של קריאת שמע נאמר: "השמרו לכם פן יפתה לבבכם".
המאמר מביא זאת כביטוי ליראה שבאה לאחר האהבה.

Deuteronomy 11:16 דברים י"א:ט"ז

הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶּם וְסִרְתֶּם וְעִבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם:

Take heed to yourselves, lest your heart be deceived, and ye
turn aside, and serve other gods, and worship them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 12

43 אברהם הוליד את יצחק

"ואלה תולדות יצחק בן אברהם: אברהם הוליד את יצחק". המאמר מפרש
את החזרה לכאורה כמלמדת שיראה (יצחק) נולדת מאהבה (אברהם).

Genesis 25:19 בראשית כ"ה:י"ט

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵי יִצְחָק בֶּן־אַבְרָהָם אֲבִירָהּ הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק:

And these are the generations of Isaac, Abraham's son:
Abraham begot Isaac

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כה, יט.

פסקה 13

44 ארי' דאשא דאכיל קורבנין

הזוהר מספר שכאשר ישראל הקריבו קורבנות בשלמות, ירדה דמות של
אריה ונראתה על המזבח כשהיא אוכלת את הקורבנות. המאמר מפרש את
האריה ואת האש שלו כחסד וגבורה.

Zohar I, 6b זח"א ו, ב

Zohar II, 278a זח"ב רעח, א

Zohar III, 17a זח"ג יז, א

הערת קה"ת

זח"א ו, ב. זח"ב רעח, א. זח"ג יז, א.

45 אריה דאשא דאכיל קורבנין

על הקורבנות: אריה של אש ירד לאכול את הקורבנות, שרף את האיברים
והחלבים, ועוונותיהם של ישראל התכפרו.

Zohar, Vayikra 40:278-41:285 ספר זוהר, ויקרא מ':ער"ח-מ"א:רפ"ה

46 פני אריה אל הימין

בחזון המרכבה של יחזקאל, לחיות היו "פני אריה אל הימין". המאמר מזהה
את האריה עם צד ימין, חסד.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י

וְדֹמוֹת פָּנֵיהֶם פָּנֵי אָדָם וּפָנֵי אֲרִיָּה אֶל־יְמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפָנֵי־שׁוֹר
מִהַשְׂמָאוֹל לְאַרְבַּעַתָּם וּפָנֵי־נֶשֶׁךְ לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man;
and they four had the face of a lion on the right side; and

באוה"ת פ' ואתחנן ע' קמה מציין ע"ז "היינו מחוברין דוקא שהמחשבה מתלבשת בהדיבור וא"א לדיבור מבלי מחשבה כו' אבל עכ"ז אין הדיבור מתהווה מן המחשבה כ"א מהבל הלב וה' מוצאות הפה ומהנפש עצמה ע' באג"ה ד"ה ויעש דוד" עכ"ל. וראה גם אוה"ת פ' ויחי שפ', ב. סידור עם דא"ח רפב, א. המשך באתי לגני השי"ת פ"ח.

57 אף עשיתיו

"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו". המאמר מקשר את "עשיתיו" לעשייה, הקו השלישי של האות ה'.

Isaiah 43:7 ישעיהו מ"ג:ז

כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו:

Every one that is called by My name, and whom I have created for My glory, I have formed him, yea, I have made him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י מג, ז.

58 וכמ"ש במ"א

המאמר הפותח של לקוטי תורה על בלק מפרש את הפסוק "אני יצרתיו אף עשיתיו" כמכוון למחשבה, לדיבור ולמעשה, ומסביר שהמעשה נפתח במילה "אף" משום שהוא עניין נפרד, שלא כמו הדיבור, המעצב את אותיות המחשבה עצמן. שם מפנים בחזרה לקטע במאמר זה העוסק בצורת הה'.

הערת קה"ת

לקו"ת ר"פ בלק.

59 שצריך להמשיך בחי' הוי"ו לבחי' הה"א

אור התורה על חיי שרה מפנה לקטע זה, העוסק בהמשכת הוי' אל הה'.

הערת קה"ת

באוה"ת חיי שרה שפ, א מציין לכאן.

פסקה 16

60 אלף פלא

ההערה מפנה לכאן לעניין שאל"ף, בסדר אחר, היא פלא.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת דרושים לסוכות ע' איתשנו.

61 ויצא כברק חצו

"וה' יראה עליהם, ויצא כברק חצו". המאמר ממשיך את הברק לאות יו"ד, הניצוץ הראשון שממנו מתחילה הבריאה.

Zechariah 9:14 זכריה ט':יד

וה' עליהם יראה ויצא כברק חצו ואד"נ' ה' בשופר יתקע ויהלך בסערוֹת תימן:

And the L-RD shall be seen over them, And His arrow shall go forth as the lightning; And the L-rd GOD will blow the horn, And will go with whirlwinds of the south

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכרי' ט, יד.

62 במחשבה אחת ברא את העולם

הזוהר אומר שכאשר עלה במחשבתו של ה' לברוא את עולמו, עלו כל העולמות במחשבה אחת, ובאותה מחשבה נבראו כולם. המאמר נעזר בכך

51 מבריה מן הקצה אל הקצה

הבריה התיכון של המשכן עבר בתוך הקרשים "מקצה אל קצה". המאמר מחיל זאת על האמת ועל מידתו של יעקב.

Exodus 26:28 שמות כ"ו:כח

והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה:

and the middle bar in the midst of the boards, which shall pass through from end to end

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 תתן אמת ליעקב

"תיתן אמת ליעקב, חסד לאברהם". המאמר לומד מכך שהאמת, הקו האמצעי, היא מידתו של יעקב.

Micah 7:20 מיכה ז':כ

תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, כ. ראה לעיל לו, ג.

53 מימינו אש דת למו

"מימינו אש דת למו". כאן המאמר מסביר את שתי המילים האחרונות: "דת" היא התורה כקו האמצעי, ו"למו" נקרא "לוי".

Deuteronomy 33:2 דברים ל"ג:ב

ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מזה פארן ואתה מרבבת קדש מימינו אש דת למו:

And he said: The L-RD came from Sinai, And rose from Seir unto them; He shined forth from mount Paran, And He came from the myriads holy, At His right hand was a fiery law unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 15

54 והנה כל הוי' מדות

ההערה מפנה לאור התורה על תרומה, שם מוסבר שש המדות הן הוי' של השם.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת תרומה ע' תקיד ואילך. וראה גם סה"מ תרל"ג ח"א ע' קנד.

55 וצורת הה' הוא ג' קוין

קיצור זה של המאמר "ראו כי ה' נתן לכם את השבת" מסביר שהעולם הבא נברא באות יו"ד והעולם הזה באות ה', ולעניין צורת הה' הוא מפנה למאמר "חייב אינש לבסומי בפוריא", הוא מאמר זה. עוד נאמר שם שיש להמשיך את היו"ד והה' שבהן נבראו העולמות, באמצעות המצוות.

הערת קה"ת

בלקו"ת שמות ח, ג. אוה"ת תרומה ע' איתקיד. אוה"ת ענינים ע' קטז.

56 שני קוין מחוברים . . מחשבה דיבור

אור התורה על ואתחנן, המצוטט בהערה, מסביר ששני הקווים מחוברים דווקא משום שהמחשבה מתלבשת בדיבור, ודיבור אינו אפשרי בלעדיו; ואף על פי כן, הדיבור מתהווה לא מן המחשבה, אלא מהבל הלב, מחמשת מוצאות הפה ומהנפש עצמה.

הערת קה"ת

כדי לומר שכל מדרגות הבריאה הן מחשבה אחת.
Zohar II, 20a זח"ב כ, א
הערת קה"ת
זח"ב כ, א.

63 נקודה בהיכלא

הערת חסיד על עותק של תורה אור מצינת שאפשר למצוא כאן את האותיות י"ה במילים "נקודה בהיכלא", ומפנה למאמר "חייב אינש" שבסידור.
הערת קה"ת
על גיליון תו"א מחסיד נרשם: אותיות ו"ה נזכר מעבר לגוף, ואותיות י"ה תמצא בכאן בתיבות נקודה בהיכלא, ועיין בסידור בד"ה חייב אינש כ"ו, ע"י.

פסקה 17

64 ישים אליו לבו רוחו ונשמתו

"אם ישים אליו לבו, רוחו ונשמתו אליו יאסוף". המאמר שואל את המילים האלה בהקשר של אדם שמוסר את לבו, רוחו ונשמתו לה'.
Job 34:14 איוב ל"ד:י"ד
אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף:
If He set His heart upon man, If He gather unto Himself his spirit and his breath
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 18

65 אין אדם עובר עבירה

ריש לקיש מלמד שאדם אינו חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות. המאמר מזהה שטות זו עם עמלק, שמסתיר את הביטול.
Sotah 3a:4-5 סוטה ג' א:ד-ה'
ריש לקיש אמר: אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, שנאמר: "איש איש כי תשטה אשתו", "תשטה" כתיב. תנא דבי רבי ישמעאל: מפני מה האמינה תורה עד אחד בסוטה — שרגלים לדבר, שהרי קינא לה, ונסתרה, ועד אחד מעידה שהיא טמאה.
William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
Zohar I, 121a זח"א קכ"א, א
הערת קה"ת
סוטה ג, א. זח"א קכ"א, א.

66 אין אדם עובר עבירה

מדרש הנעלם מלמד באותו כיוון שאדם חוטא רק אם הוא גולם ולא אדם: מי שאינו מבט בנפשו הקדושה, אלא פועל כמו בעל חיים שאינו מבחין ואינו יודע.
Zohar, Chayei Sara 8:37-39 ספר הזהר, חיי שרה ח':ל"ז-ל"ט

67 איזהו חכם הרואה את הנולד מאין כו'

כשנשאלו "מי נקרא חכם?", השיבו זקני הנגב: מי שרואה את הנולד. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כראיית האופן שבו הדברים מתהווים מן האין.
Tamid 32a:7 תמיד ל"ב א:ז'

אמר להם: אידין מתקרי חכים? אמרו לקה: איזהו חכם - הרואה את הנולד. אמר להם: אידין מתקרי גבור? אמרו לו: איזהו גבור - הכובש

את יצרו. אמר להן: אידין מתקרי עשיר? אמרו לקה: איזהו עשיר - השמח בחלקו.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Tanya, Likkutei Amarim 43:3 תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים
מ"ג:

אף היראה עילאה, ירא בשת ויראה פנימית, שהיא נמשכת מפנימית האלהות שבתוך העולמות, עליה אמרו: "אם אין חכמה אין יראה", דחכמה, היא כ"ח מ"ה - "והחכמה מאין תמצא", "ואיזהו חכם הרואה את הנולד", פירוש, שרואה כל דבר איה נולד ונתנהו מאין ליש, בדבר ה' ורוח פיו יתפרך, כמו שכתוב: "וברוח פיו כל צבאם".

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תמיד לב, א. תניא פמ"ג.

פסקה 19

68 שאין השם שלם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
תנחומא ס"פ תצא. רש"י ס"פ בשלח.

69 שאין השם שלם

כל עוד זרעו של עמלק נמצא בעולם, השם אינו שלם והכיסא אינו שלם. המאמר מסביר כעת את שני הדברים: השם החצוי והכיסא שחסרה בו האות א'.

Midrash Tanchuma, Ki Teitzei 11:1 מדרש תנחומא, כי תצא י"א:א'

... אבד זרעו מן העולם, לא יכנה עוד מוֹרִיף (ישעיה ל, כ). רבי לוי בשם רבי אחא ברבי חנינא אומר, כל זמן שזרעו של עמלק בעולם, לא השם שלם, ולא הכסא שלם. אבד זרעו של עמלק, השם שלם והכסא שלם. מה טעם. האויב תמו תרבות לנצח וגו' (תהלים ט, ז). מה כתיב אחריו, והי לעולם ישב כונן למשפט כסאו (שם פסוק ח), הרי השם שלם והכסא שלם. אמן וכן יהי רצון.

And it shall come to pass when the L-rd your " (:Deut. 25:19)
G-d grants you rest [... you shall blot out the remembrance of Amalek]." R. Azariah and R. Judah bar Simon said in the name of R. Judah bar Il'ay, "Israel was given three commandments on their entrance to the land: 3:14; PR 12:13; Sanh. 20b (bar.) To appoint a king over themselves, as written (in Deut. 17:15), 'You shall surely place a king over yourself.' To build the Temple, as written (in Exod. 25:8), 'And ... make Me a

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989
translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and
supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

70 שאין השם שלם

רש"י מסביר שהמילים "כס" ו"י"ה" שבפסוק הן סימן לכך ששם ה' וכיסאו אינם שלמים עד שיימחה עמלק.

Rashi on Exodus 17:16 רש"י על שמות י"ז:ט"ז

... נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כלו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר "האויב תמו תרבות לנצח" (תהלים ט), והו עמלק שכתוב בו "ועבדתו שמה נצח" (עמוס א'), "וערים נתשת אבד זכרם המה" (תהלים שם),

And he said: "The hand upon the throne of the L-RD: the L-RD will have war with Amalek from generation to generation."

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 22

74 וירא ישראל את היד הגדולה

על הים, "ישראל ראו את היד הגדולה שעשה ה'". המאמר מציין את ה"א הידיעה וקורא את "היד הגדולה" כביטוי לאהבה.

Exodus 14:31 שמות י"ד:ל"א

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־ה'

וַיֵּאֱמִינוּ בָּהּ וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

And Israel saw the great work which the L-RD did upon the Egyptians, and the people feared the L-RD; and they believed in the L-RD, and in His servant Moses.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, לא.

75 ולכל היד החזקה

הפסוק האחרון בתורה משבח את משה "על כל היד החזקה". המאמר מציין את ה"א הידיעה וקורא את "היד החזקה" כביטוי ליראה.

Deuteronomy 34:12 דברים ל"ד:י"ב

וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמִּוֹרָא הַגְּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל:

and in all the mighty hand, and in all the great terror, which Moses wrought in the sight of all Israel.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לד, יב.

פסוקה 23

76 ולכן אומרים... סלח לנו

לקוטי תורה על בהעלותך מסביר מדוע תיקנו את הברכה "סלח לנו... כי חטאנו" אחרי קריאת שמע, שבה מקבלים עול מלכות שמים ואת הציווי "ואהבת": פשעים הם מרידות, ומה שמוביל לחטא ולמרידה הוא פריקת עול מלכות שמים, מפני שאין רואים את המלך בעיני בשר כפי שרואים מלך בשר ודם.

הערת קה"ת

נתבאר בלקו"ת פי' בהעלותך ל', ב ובכ"מ. וראה גם ספה"מ תערי"ב ח"ג ע' א"שמג.

77 כי חטאנו

לקוטי תורה לראש השנה שואל מדוע נאמר בברכה "כי חטאנו", כאילו החטא הוא סיבה לסליחה, ולא "על אשר חטאנו", ומסביר: מכיוון שחטאנו ולא המשכנו על ידי המצוות והתורה את אור אין סוף, אנו מבקשים סליחה מן הרצון העליון, שלמעלה מהשתלשלות, שבכוחו למלא כל חסרון.

הערת קה"ת

ולא אשר חטאנו נתבאר בלקו"ת ר"ה נד, ב.

78 פשעים אלו המרדים

בהגדרת המונחים שבוידי'ו של הכהן הגדול, הגמרא אומרת: "עוונות" הם חטאים במזיד, "פשעים" הם מרידות, ו"חטאים" הם חטאים בשוגג. המאמר

מהו אומר אחריו? "והי לעולם ישב" — הרי השם שלם, "כונן למשפט כסא" — הרי כסא שלם:

ויאמר AND HE SAID — i. e. Moses said THE HAND IS UPON THE THRONE OF JAH — the hand of the Holy One, blessed be He, is raised to swear by His throne that He will have war and enmity against Amalek to all eternity. And what is the force of is not say as usu- nity. And the Divine Name, also, is divided into half (יה) The Holy One, blessed ! (only the half of the Tetragrammaton ... be

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

פסוקה 20

71 ומי כעמך ישראל

תפילתו של דוד: "ומי כעמך ישראל, גוי אחד בארץ". המאמר מפרש את המילים "אחד..." בארץ" כמתייחסות להמשכת אחדותו של ה' אל הארץ באמצעות ישראל.

I Chronicles 17:21 דברי הימים א' י"ז:כ"א

וּמִי כַעֲמֶךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְצָא אֲשֶׁר הָלַךְ הָאֱלֹקִים לְפָדוֹת לוֹ עַם לְשׁוֹם לָךְ שֶׁם גְּדֻלּוֹת וְנִרְאֻת לְגִרְשׁ מִפְּנֵי עַמֶּךָ אֲשֶׁר־פָּדִיתָ מִמִּצְרַיִם גּוֹיִם:

And who is like Thy people Israel, a nation one in the earth, whom G-d went to redeem unto Himself for a people, to make Thee a name by great and tremendous things, in driving out nations from before Thy people, whom Thou didst redeem out of Egypt.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דה"א יז, כא.

72 האומר אין לי אלא תורה

הגמרא דנה במי שאומר שיש לו תורה בלבד, ומסיקה שאין לו אפילו תורה. המאמר רואה בלימוד כוח את מדרגת עמלק.

Yevamot 109b:4-5 יבמות ק"ט ב'ד-ה'

עֲרַבִי שֶׁלְצִיּוֹן — דַּעְבְּדִי שְׁלוֹף דּוּץ. תּוֹקֵעַ עֲצָמוֹ לְדָבָר הַלֵּכָה — דִּתְנִינָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ תוֹרָה — אֵין לוֹ תוֹרָה. פְּשִׁיטָא! אֵלָא: כָּל הָאוֹמֵר אֵין לוֹ אֵלָא תוֹרָה — אֵין לוֹ אֵלָא תוֹרָה. הָא נִמֵּי פְשִׁיטָא! אֵלָא דִּאֲפִילוּ תוֹרָה אֵין לוֹ. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב פֶּפְא, אָמַר קְרָא: "וְלִמְדַתָּם וַעֲשִׂיתָם" — כָּל שֶׁשָּׂנוּ בַעֲשִׂיָה יִשְׁנוּ בְלִמְיָדָה, כָּל שֶׁאִינוּ בַעֲשִׂיָה אֵינוּ בְלִמְיָדָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יבמות קט, ב.

פסוקה 21

73 כי יד על כס יה

"כי יד על כס יה: ה' ילחם בעמלק". המאמר מפרש את ה"יד" ככנינה שלמעלה מכס ו"יה, שממנה באה המלחמה בעמלק.

Exodus 17:16 שמות י"ז:ט"ז

וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כִּסֵּי קַה מְלִחְמָה Havayah בַּעֲמֶלֶק מִדֶּרֶד:

מתבסס על ההגדרה של פשע כמרידה.

Yoma 36b:6 יומא ל"ו ב"ר

פְּשָׁעִים אֱלוֹ הַמִּדְרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "מֶלֶךְ מוֹאֵב פָּשַׁע בִּי", וְאוֹמֵר: "אֲנִי תִפְשַׁע לְבִנְהָ בְּעֵת הַהִיא". "לְכָל חַטָּאתָם" אֱלוֹ הַשְּׁגָנוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "נִפְשׁ כִּי תִחַטָּא בְּשִׁגְגָה". וּמֵאַחַר שֶׁהַתּוֹדָה עַל הַזְדוֹנוֹת וְעַל הַמִּדְרִים חוֹזֵר וּמִתּוֹדֶה עַל הַשְּׁגָנוֹת!?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא לו, ב.

פסקה 24

79 חף אנכי בלא פשע

אליהוא מצטט את טענתו של איוב: "טהור אני, בלי פשע; נקי אני, ואין בי עוון". המאמר משתמש במילים האלה לתיאור מי שמרגיש נקי מכל אשמה לפני קריאת שמע.

Job 33:9 איוב ל"ג ט'

וְאֲנִי בְּלִי־פֶשַׁע חָף אֲנִכִּי וְלֹא עוֹן לִי:

I am clean, without transgression, I am innocent, neither is there iniquity in me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80 שום תשים עליך מלך

"שום תשים עליך מלך". המאמר מיישם זאת על קבלת מלכותו של ה' בקריאת שמע, "באמת עליך".

Deuteronomy 17:15 דברים י"ז ט"ו

שׁוּם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקְרֵב אֲחֵיךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא־אֲחֵיךָ הוּא:

thou shalt in any wise set him king over thee, whom the L-RD thy G-d shall choose; one from among thy brethren shalt thou set king over thee; thou mayest not put a foreigner over thee, who is not thy brother

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 25

81 ובני ישראל יוצאים ביד רמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בשלח יד, ח.

82 ובני ישראל יוצאים ביד רמה

כאשר פרעה רדף אחריהם, "ובני ישראל יוצאים ביד רמה". המאמר מציין שאין כאן ה"א הידיעה, וקורא את "יוצאים" כיציאה מכל גבול.

Exodus 14:8 שמות י"ד ח'

וַיַּחֲזֶק ה' אֶת־לֵב פְּרָעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְאֵם בְּיַד רַמָּה:

And the L-RD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 אליך ה' נפשי אשא

מזמורו של דוד נפתח במילים: "אליך ה' נפשי אשא". המאמר מפרש זאת כהעלאת הנפש מעבר לכל כלי וגבול — תשובה עילאה.

Psalms 25:1 תהילים כ"ה א'

לְדוֹד אֱלֹהֶיךָ ה' נַפְשִׁי אֲשָׂא:

.of David. Unto Thee, O L-RD, do I lift up my soul [A Psalm]

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

84 תשובה קדמה . . ישראל עלו במחשבה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בי"ר בתחלתו.

85 תשובה קדמה לעולם

המדרש מונה את הדברים שקדמו לבריאת העולם, ורבי אהבה ברבי זעירא מוסיף תשובה. המאמר מפרש זאת כתשובה עילאה, היד הרמה.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א' ד'

... "כסא כבוד מרום מראשון וגוי" שמו של משיח מנין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגוי" [לפני שמש ינון שמו] רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם ז, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם, ג) "תשב אנוש עד דכא וגוי" אבל איני יודע איזה מהם קודם אם התורה קדמה לכסא הכבוד ואם כסא הכבוד קודם לתורה א"ר אבא בר כהנא התורה קדמה לכסא הכבוד שנאמר "ה' קנני ראשית דרכו [קדם מפעלו מאז]" קודם לאותו שכתוב בו "נכון כסאך מאז". ר' הונא ור' ירמיה בשם רבי ...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

86 הרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה

"והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה". המאמר מיישם זאת על תשובה במסירות נפש, שבאמצעותה הנפש שבה למקורה.

Ecclesiastes 12:7 קהלת י"ב ז'

וַיָּשֶׁב הָעָפָר עַל־הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל־הָאֱלֹקִים אֲשֶׁר נָתַנָּה:

And the dust returneth to the earth as it was, and the spirit returneth unto G-d who gave it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 והנה ישראל עלו במחשבה

המדרש מונה את ישראל בין הדברים ש"עלו במחשבה" לפני בריאת העולם. המאמר מסיק שנשמות ישראל נעלות ממחשבת הבריאה.

Bereshit Rabbah 1:4 בראשית רבה א:ד'

... "ה' קנני ראשית דרכו" כסא הכבוד מגין דכתיב (תהלים צג, ב): "נכון כסאך מאז וגו'". האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח, עלו במחשבה להבראות האבות מגין שנאמר (הושע ט, י'): "כענבים במדבר וגו' ישראל מגין שנאמר (תהלים עד, ב): "זכור עדתך קנית קדם" בית המקדש מגין שנאמר (ירמיה יז, יב): "כסא כבוד מרום מראשון וגו' שמו של משיח מגין שנאמר (תהלים עב, יז): "יהי שמו לעולם וגו' [לפני שמש ינון שמו]" רבי אהבה ברבי זעירא אמר אף התשובה שנאמר (שם צ, ב) "בטרם הרים יולדו" ואותה השעה (שם, ...

In the beginning, G-d created" - six items preceded the "creation of the world; some of them were [actually] created, and some of them G-d contemplated creating, [though He did not actually do so]. The Torah and the Throne of Glory were created. Torah, from where is it derived? As it is stated: "The L-rd made me at the beginning of His way" (Proverbs 8:22). The Throne of Glory, from where is it derived? "Your throne stands firm from earliest time, [You are from ... ,eternity]" (Psalms 93:2). The patriarchs, Israel

Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

88 בנשמותיהם של צדיקים נמלך

בכתב־יד זה כתוב "נמלך בנשמותיהם של צדיקים", כשהפועל בא תחילה; המשמעות זהה.

הערת קה"ת

רות רבה ב, ג. בבזך 1824: נמלך בנשמות של צדיקים.

89 בנשמותיהם של צדיקים נמלך

על הפסוק "עם המלך במלאכתו ישבו שם" אומר המדרש שמדובר בנשמות הצדיקים, שהקדוש ברוך הוא נמלך בהן וברא את עולמו.

Ruth Rabbah 2:3 רות רבה ב:ג'

... ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה וגו'. הנה היוצרים, על שם (בראשית ב, יט): ויצר ה' אלקים. דבר אחר, הנה היוצרים, אלו נפשותיהם של צדיקים, שבהם נמלך הקדוש ברוך הוא לבראת את עולמו. יושבי נטעים, על שם (בראשית ב, ח): וישע ה' אלקים. וגדרה, על שם שנאמר (ירמיה ה, כב): אשר שמתיו חול גבול לים. עם המלך במלאכתו, עם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא ישבו שם נשמתן של צדיקים שבהם נמלך וברא ...

Rabbi Menahem bar Avin interpreted the verse as referring to Moses. "And Yokim" (I Chronicles 4:22) - on the basis of: "Rise [kuma] L-rd, and let Your enemies be scattered" (Numbers 10:35). "And the people of Kozeva" (I Chronicles 4:22) - as he rendered the word of the Holy One blessed be He like falsehoods [kazav], as it is stated: "Why, L-rd, is Your wrath enflamed at Your people?" (Exodus 32:11). "Yoash" (I Chronicles 4:22) - as he despaired [nitya'ash] of living," as it ... is stated: "And if not, please

27 פסקה

90 כי ביה ה' צור עולמים

"בטחו בה' לעדי עד, כי ביה ה' צור עולמים", נקרא כאן "ביה ה' יצר עולמים". המאמר מציב את היד הרמה מעל י"ה, שורש הבריאה.

Isaiah 26:4 ישעיהו כ"ו:ד'

בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים:

Trust ye in the L-RD for ever, For the L-RD is GOD, an everlasting Rock

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 מלחמה לה' בעמלק

"כי יד על כס י"ה, מלחמה לה' בעמלק". המאמר מסביר שמלחמה זו נובעת מן הי"ד, הבחינה שלמעלה מכס וי"ה.

Exodus 17:16 שמות י"ז:ט"ז

ויאמר כי יד על כס קה מלחמה לה' בעמלק מדר דר:

And he said: "The hand upon the throne of the L-RD: the L-RD will have war with Amalek from generation to 'generation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 פסקה

92 משרש נחש . . יצא צפע

"כי משרש נחש יצא צפע". המאמר מפרש את הנחש כעמלק ואת הצפע כהמן.

Isaiah 14:29 ישעיהו י"ד:כ"ט

אלי תשמחי פלשת כלך כי נשבר שֶׁבֶט מִפֶּה כִּי־מִשְׁרָשׁ נָחַשׁ יֵצֵא צָפֵעַ וּפְרִיזוֹ שָׁרָף מְעוֹפֵף:

Rejoice not, O Philistia, all of thee, Because the rod that smote thee is broken: For out of the serpent's root shall .come forth a basilisk, And his fruit shall be a flying serpent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי יד, כט.

93 משרש . . עמלק יצא . . המן

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה מס' סופרים פ"ג ה"ו.

94 המן שהוא הוא בחי עמלק

מסכת סופרים מביאה את ייחוסו של המן בתרגום, המתחקה דור אחר דור עד עמלק. המאמר מכנה את המן "צפע" שנולד משרשו של עמלק.

Tractate Soferim 13:6 מסכת סופרים י"ג:ו'

אמר רבי יוסי בר אבין בכתבן צריך שיהא איש בראש דפא ואת בסופה בששה שיטין עשרת בסוף דפא שחיץ תגין שמנוהון כהדין סקוטראק נטריי כדי שיפלו ולא תהא להם תקומה. (אסתר ג:א') אחר הדברים האלה גידל המלך אחשוורוש את המן בן המדתא תירגם רב יוסף בתר פתגמא האלין רבי מלכא אחשוורוש ית המן המדתא אנגי בר ביזא בר אפליטוס בר דיוס בר דיוט בר פרוס בר נידן בר בעלקן בר אנשמירוס

בר הורם בר הודורס בר שגר בר נגר בר פרמשתא בר וזותא בר עמלק
בר לחינתיה דאליפו בוכריה דעשו ...

R. Jose b. Abin said: When they are written down, the word 'ish, the last word of Esth. 9, 6. must be at the top of the column and each we'eth at the end [of the lines, a total] of eleven lines, on the right and we'eth on the left, the next nine lines having the name on the right and we'eth on the left, while the eleventh line has the name Wayezatha on the right and 'asereth (ten) on the left. and 'asereth at the end of ... the column

Talmud Bavli, Vilna 1883 ed. (Public Domain) • The Minor Tractates of the Talmud, trans. A. Cohen, London: Soncino Press, 1965 (CC-BY)

95 ויקח המן את הלבוש ואת הסוס

המן, שנאלץ לעשות זאת בפקודת המלך, הלביש את מרדכי בלבוש המלכות והוליד אותו על סוס המלך. המאמר מפרש זאת כמצב שבו הקליפה שנכנעה נעשית לבוש לקדושה.

Esther 6:11 אסתר ו':יא

וַיִּקַּח הָמָן אֶת־הַלְבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס וַיַּלְבֵּשׁ אֶת־מָרְדֳּכָי וַיַּרְכִּיבֵהוּ בָרָחוֹב הָעִיר וַיִּקְרָא לִפְנָיו כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר הִמְלִךְ חֲפִצַּי בִּיקְרוֹ:

Then took Haman the apparel and the horse, and arrayed Mordecai, and caused him to ride through the street of the city, and proclaimed before him: 'Thus shall it be done unto 'the man whom the king delighteth to honour

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ו, יא.

96 שו"ה ואת הסוס — הנה אמרו רו"ל

קטע ממאמר זה, מכאן ואילך, מצוטט באור התורה על שיר השירים.

הערת קה"ת

קטע מכאן מובא באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תסג.

97 שמי עם י"ה שס"ה

הזוהר מלמד שכל המצוות תלויות בשם: "שמי" עם יו"ד-ה"א הוא בגימטרייה 365, כנגד מצוות לא תעשה, ו"זכרי" עם ווא"ו-ה"א הוא בגימטרייה 248, כנגד מצוות עשה.

Zohar I, 24a זח"א כד, א

Zohar III, 278b זח"ג רעה, ב

הערת קה"ת

זח"א כד, א. רנג, א. זח"ג רעה, ב. ת"ז בהקדמה.

98 שמי עם י"ה שס"ה כו' ששמירת מצות לא תעשה

אותו לימוד, באותן מילים, מופיע בהוספות שנדפסו בסוף הכרך הראשון של הזוהר: "שמי" עם יו"ד-ה"א הוא בגימטרייה 365, כנגד מצוות לא תעשה.

Zohar, Addenda, Volume I 6:58-62 ספר הזוהר, תוספות, כרך א יו"ג-ס"ב

99 אמרו רו"ל . . אלא זיו והארה בעלמא

בציטוט הקטע הזה מסביר אור התורה: אף שמצוות לא תעשה רק מונעות מהאדם לעשות רע, המכסה ומסתיר את גילוי אור אין סוף, ואילו מצוות עשה — בעשיית הטוב בפועל — ממשיכות באמת את גילוי האור, כוחן של מצוות לא תעשה גדול בכל זאת, משום שהן מסירות את הכיסוי המסתיר את האור העצמי.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תסג ומוסיף: פ"י דאף שהל"ת הוא רק ענין מניעה מלעשות הדבר הרע המכסה ומסתיר על גילוי אוא"ס ב"ה, משא"כ מ"ע שהוא קום ועשה טוב הוא ממש המשכת גילוי האור, מ"מ גדול כח המל"ת יותר, משום שהוא הסרת הכיסוי המסתיר על עיקר האור. ע"ש.

פסקה 29

100 שו"ה שהוא — ולכן

בכתב"ד זה מופיעה "לכך" ("לכן") במקום "ולכן"; המשמעות זהה.

הערת קה"ת

בבון 1824: ולכן.

פסקה 30

101 מהר קח את הלבוש ואת הסוס

המלך מצווה את המן: "מהר, קח את הלבוש ואת הסוס... ועשה כן למרדכי". המאמר מפרש את "מהר" כדרך של "אחישנה".

Esther 6:10 אסתר ו':י

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן מַהֵר קַח אֶת־הַלְבוּשׁ וְאֶת־הַסּוּס כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וַעֲשֵׂה־כֵן לְמָרְדֳּכָי הַיְּהוּדִי הַיּוֹשֵׁב בְּשַׁעַר הַמֶּלֶךְ אֲלִי־תַפֵּל דָּבָר מְכַל אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:

Then the king said to Haman: 'Make haste, and take the apparel and the horse, as thou hast said, and do even so to Mordecai the Jew, that sitteth at the king's gate; let nothing 'fail of all that thou hast spoken

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

אסתר ו, י.

102 זכו אחישנה לא זכו בעתה

רבי אלכסנדר'י בשם רבי יהושע בן לוי מיישב בין "בעתה" ל"אחישנה" (ישעיהו ס, כב): זכו — אחישנה; לא זכו — בעתה.

Sanhedrin 98a:12-13 סנהדרין צ"ח א':י"ב-י"ג

אָמַר רַבִּי אֱלֶכְסָנְדְּרִי: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי רָמִי, כְּתִיב "בְּעֵתָהּ" וְכִתִּיב "אַחִישָׁנָה". זָכוּ - אַחִישָׁנָה, לֹא זָכוּ - בְּעֵתָהּ. אָמַר רַבִּי אֱלֶכְסָנְדְּרִי: רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי רָמִי, כְּתִיב: "וְאָרוּ עִם עֲנָנִי שְׁמַיָּא כְּבַר אֲנִשׁ אֲתָהּ", וְכִתִּיב: "עֲנִי וְרַכֵּב עַל חֲמוֹר". זָכוּ - עִם עֲנָנִי שְׁמַיָּא, לֹא זָכוּ - עֲנִי וְרַכֵּב עַל חֲמוֹר.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar I, 117b זח"א ק"ז, ב

הערת קה"ת

סנהדרין צח, א. זח"א ק"ז, ב.

103 בלע המות לנצח

"בלע המוות לנצח". המאמר מביא זאת ביחס לקץ הימים, כאשר הרע יושמד כליל.

Isaiah 25:8 ישעיהו כ"ה:ח

בְּלַע מָמוֹת לְנֶצַח וּמָחָה אֲדֹנִי ה' דְּמָעָה מֵעַל כָּל־פָּנִים וְחָרַפְתָּ עִמּוֹ יָסִיר מֵעַל כָּל־הָאָרֶץ כִּי ה' דָּבָר:

He will swallow up death for ever; And the L-rd GOD will wipe away tears from off all faces; And the reproach of His people will He take away from off all the earth; For the L-RD hath spoken it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיה כה, ח.

104 ואת רוח הטומאה אעביר

"ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". בדומה לפסוק הקודם, הוא מתאר את סילוקה של הקליפה ולא את הפיכתה.

Zechariah 13:2 זכריה י"ג:ב'

והנה כיום ההוא נאם ה' צבאות אכרית את שמות העצבים מן הארץ ולא יקרו עוד וגם את הנביאים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ:

And it shall come to pass in that day, Saith the L-RD of hosts, That I will cut off the names of the idols out of the land, And they shall no more be remembered; And also I will cause the prophets And the unclean spirit to pass out of the land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

זכריה יג, ב.

פסוקה 31

105 יום כפורים פירושו כמו פורים

ההערה מפנה לאור התורה על מגילת אסתר, שבו "יום הכיפורים" נקרא "יום כמו פורים".

Tikkunei Zohar, Tikkun 21 • 47a:4-5 תקו"ז תיקון כא

ועוד חל"ם אתקרי באימא עלאה יום הכפורים דאיהו עשור וביה יהא מוח"ל וסולח חובין דעמיה. וחיר"ק אתמר באימא תתאה. וביה חור"ק עליו שני על סמאל דאשתעביד בבנוי דשכינת' בגלותא. ד"א נשאו נהרות קולם דא תרין זמנין דמיחדין ישראל לקב"ה וסלקין ליה ביה קלא ערב ובקר וצהריים דאינון ימינא ושמאלא בתרוייהו סליקין קלא דאיהו עמודא דאמצעית'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"ז ת"י כא (נז, ב). וראה באוה"ת מג"א ע' ב"שיו.

106 יום כפורים פירושו כמו פורים

בתיקון כ"א, תיקוני זוהר אומר שפורים נקרא על שם יום הכיפורים, יום שלעתיד לבוא יהפוך מעינוי לעונג. בסוגריים שבמאמר נדרש "כיפורים" במשמעות "כמו פורים".

Tikkunei Zohar 57b:6-8 תקוני זוהר נ"ז ב:ו-ח'

ואיהי יום הכפורים. וכד אתקשטת קדמיה בלבושין שפירין דאינון לבושי כפרה: אתקריאת צ"ץ דיליה. מצנפת דיליה. אבנט דיליה. איהי כלילא מארבע בגדי לבן מסטרא דימינא ומארבע בגדי זהב מסטרא דשמאלא. בהווא זמנא דאתקשטת באלין לבושין דכפרה. אתמר בה ותלבש אסתר מלכות. ובהון עאלת לפני לפנים הה"ד ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית. ובהון נשאה חן בעיניו.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

107 פורים ויוהכ"פ הוא בחינה אחת

יהל אור, המצוטט בהערה, קושר בין שני הימים באמצעות "הפיכה": "כמו ביום הכיפורים, 'ונהפוך' וכו', כך בפורים, 'נהפכת' וכו', ועיקר הגילוי יהיה לעתיד, 'אהפוך'."

הערת קה"ת

ראה ביהל אור ע' קיד "כמו ביוהכ"פ ויהפוך כו' כן בפורים הפכת כו' ועיקר הגילוי לעיל אז אהפוך". וראה לעיל צד, ב "שנתהפך לב אחשוורוש" ע"ש.

108 דברי הצומות וזעקתם

במגילה נאמר "דברי הצומות וזעקתם", שישראל קיבלו על עצמם. המאמר רואה בהם את המסירות נפש של פורים.

Esther 9:31 אסתר ט:ל"א

לְקִים אֶת־יְמֵי הַפָּרִים הָאֵלֶּה בְּזִמְנֵיהֶם כַּאֲשֶׁר קִים עֲלֵיהֶם מְרַדְּכִי הַיְּהוּדִי וְאַסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִימוּ עַל־נַפְשָׁם וְעַל־זֶרְעָם דְּבַר־יְהוָה הַצּוֹמֹת וְזַעֲקָתָם:

to confirm these days of Purim in their appointed times, according as Mordecai the Jew and Esther the queen had enjoined them, and as they had ordained for themselves and for their seed, the matters of the fastings and their cry

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 שבימי אחשוורוש

הגמרא אומרת שהתורה התקבלה בסיני בכפייה, ורבא משיב שהדור קיבל אותה מחדש בימי אחשוורוש, כפי שנאמר: "קיימו וקיבלו".

Shabbat 88a שבת פ"ח א

Shevuot 39a שבועות ל"ט א

הערת קה"ת

שבת פח, א. שבועות לט, א.

110 (יום . . פורים)

ההערה שבסוגריים, "יום הכיפורים פירושו כמו פורים", מופיעה גם בכתב היד הזה, שנכתב בשנת 5569 (1808-09).

הערת קה"ת

המוסגר נמצא גם בכרך 1824 שנכתב בשנת תקס"ט.

111 לפני ה' תטהר

על יום הכיפורים נאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם; לפני ה' תטהרו". המאמר מפרש את המילים "לפני ה'" כתשובה עילאה.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל'

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֶר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 33

112 חייב אינש לבסומי בפוריא

פסיקתו של רבא: "אדם חייב להשתכר בפורים עד שלא ידע בין 'ארוור המן' ל'ברוך מרדכי'", שאותה מסביר קעת המאמר כמדרגה שלמעלה משני סוגי המצוות.

Megillah 7b:7-8 מגילה ז' ב:ז-ח'

אָמַר רַבָּא: מִיחַיִּיב אִינִישׁ לְבִסּוּמִי בְּפוּרְיָא עַד דְּלֹא יָדַע בֵּין אַרְוֵר הָמָן לְבִרוּךְ מְרַדְּכִי. רַבָּה וְרַבִּי זִירָא עֲבָדוּ סְעוּדַת פּוּרִים בְּהָדִי הָדָדִי. אִיבְסוּם. קָם רַבָּה שְׁחִטָּה לְרַבִּי זִירָא. לְמַחֵר, בְּעֵי רַחְמִי וְאַחֲיִי. לְשָׁנָה, אָמַר לְקָה: יָנִיתִי מֵר וְנִעְבֵּיד סְעוּדַת פּוּרִים בְּהָדִי הָדָדִי. אָמַר לְקָה: לֹא כָּלל שְׁעָתָא וְשְׁעָתָא מִתְרַחֵשׁ נִיפָא.

Rava said: One is obligated to become inebriated [with wine] on Purim until he cannot tell the difference between cursed be Haman and blessed be Mordecai. Rabbah and R. Zera joined together in a Purim feast. They became inebriated, and Rabbah arose and cut R. Zera's throat. The next day he

prayed on his behalf and revived him. Next year he said: Will the master come and we will have the Purim feast together. He replied: A miracle does not take place on every occasion.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

113 ובחיי תשובה . . בכל נפש

אור התורה מסביר שבחינה זו היא למעלה מהמשכה הנעשית באמצעות מצוות עשה ומצוות לא תעשה, והיא גילוי הכתר.

הערת קה"ת

דהיינו למעלה מהמשכה שע"י עשה ול"ת, וזהו התגלות הכתר. — אוה"ת פ' ויצא (כרך ה) תתנד, א.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Maginei Eretz: דרך מקורות מצוטטים, דרך Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Wikisource Bereshit Rabbah (CC-BY-SA); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Talmud Bavli, Vilna 1883 ed. (Public Domain); The Minor Tractates of the Talmud, trans. A. Cohen, London: Soncino Press, 1965 (CC-BY); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/8/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/megillas-esther/8/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק